O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

БЕДОР ЎЙ

Миллатимиз чуқур илдизга эга. Бу — бизнинг бойлигимиз. Шундай экан, биномиз ҳам баланд, пойдевори мустаҳкам бўлиши керак. Энди қўрқмасдан бинони қаватма-қават кўтаришга асос бор, уни Аллоҳнинг ўзи берган, буюк аждодларимиз берган. Фақат битта шарт — бу бинони қураётганда ҳаммамиз аҳл бўлишимиз лозим.

Ислом КАРИМОВ

1991–2000
9

ИСТИҚЛОЛ БАЙРАМИГА 55 КУН ҚОЛДИ!

- **1992 ЙИЛ 27 АПРЕЛ.** Ўзбекистон Республикаси Европа таъмирлаш ва тараққиёт банки (ЕТТБ)га аъзо этиб қабул қилинди.
- **1992 ЙИЛ 22 ИЮН.** Ўзбекистон Республикаси БМТнинг Осиё ва Тинч океани бўйича Иқтисодий ва ижтимоий комиссиясига аъзо этиб сайланди.
- **1992 ЙИЛ 2 ИЮЛ.** «Ўзбекистон Республикасининг Давлат герби тўғрисида»ги Қонунни кучга киритиш тартиби ҳақида Олий Кенгаш қарор қабул қилди.

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

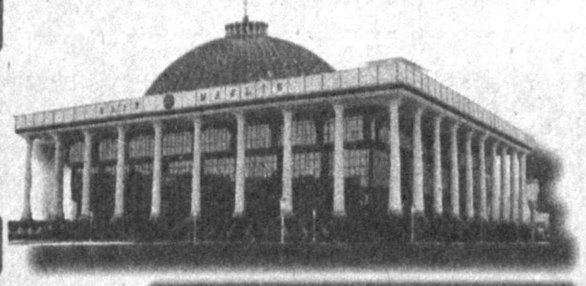

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

2000 йил 8 июл шанба

Сотувда эркин нархда № 131 (2428)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

КОМИССИЯ МАЖЛИСИ

Қишлоқ хўжалик корхоналарини санация қилиш масалалари бўйича Республика ҳукумат комиссиясининг кенгайтирилган мажлиси бўлиб ўтди. Унда вазирлик ва идора раҳбарлари, мутахассислар, ҳудудий комиссиялар раислари қатнашди. Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари, комиссия раиси Б.Ҳамидов бошқарди.

Мажлисда қишлоқ хўжалик корхоналарини санация қилишнинг 2000 йил биринчи ярим йиллик натижалари муҳокама қилинди. Жойларда хўжаликлар санациясининг бориши тўғрисида Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё, Сурхондарё, Наманган, Сирдарё ва Жиззах вилоятлари ҳудудий \комиссиялари раисларининг ахбороти тингланди.

Санация бўйича эришилган натижалар, мавжуд муаммо ва камчиликлар, санация қонунчилигига амал қилиниши ва бу борадаги меъёрий ҳужжатлар ҳамда ҳукумат қарорларининг бажарилиши, санация самарадорлигини ошириш ва хўжаликлар бизнес режалари ижросини таъминлаш чора-тадбирлари, санация жараёнида кадрлар фаоллигини жонлантириш, ташқи бошқарувчилар ва мутахассислар масъулиятини кучайтириш масалалари кўриб чиқилди.

Янгидан санацияга тортилган хўжаликларда ортиқча ва ишга яроқсиз асосий воситаларни балансдан чиқариш, хўжаликларнинг манба билан таъминланмаган кредиторлик қарзларини улар ҳудудида ташкил бўлган мустақил фермер хўжаликларига қайта тақсимлаш, оила пудрати ва чек тизимини етарли даражада шакллантириш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари тайёрловчи ҳамда хўжаликларга хизмат кўрсатувчи ва маҳсулот етказиб берувчи ташкилотлар билан хўжаликлар ўртасида тузилган шартномаларнинг бажарилиши, дебиторлик ва кредиторлик қарзларни камайтириш йўллари мажлис қатнашчиларининг алоҳида эътиборида бўлди.

Мажлисда санация қонунчилигини таъминлаш ҳамда санация режаларининг бажарилиши борасида айрим вазирликлар, идоралар ҳамда ҳудудий комиссиялар фаолияти танқидий баҳоланди, йўл қўйилган камчиликлар кўрсатиб ўтилди.

Мажлис қатнашчилари табиат инжиқликларига қарамай санация хўжаликларида 2000 йил вазифаларини уддалаш, пахта, ғалла ва бошқа асосий экинлардан етарли ҳосил олиш учун зарур имкониятлар мавжудлигини таъкидладилар. Ҳамма гап шу имкониятларнинг ўз вақтида ва тўла ишга солинишидадир. Бу борада мажлисда тегишли йўл-йўриқ ва кўрсатмалар берилди.

(ЎзА)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИДА

Кеча Олий Мажлис Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Қонуннинг Тошкент шаҳри ва Навоий вилоятидаги ижроси ҳақидаги масала муҳокама қилинди. Йиғилишни қўмита раиси Абдурафиқ Аҳадов олиб борди.

Йиғилишда таъкидланганидек, Ўзбекистонда банк тизимини ривожлантириш учун зарур ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий шароитлар яратилган. Пул-кредит сиёсатини такомиллаштириш, пул эмиссиясининг олдини олиш, инфляция даражасини камайтириш ва макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш чоралари кўрилмоқда. Марказий банк раҳбарлигида мустақил тижорат банклари ҳамда хусусий банклар тармоқлари иштирокида мамлакатда икки босқичдан иборат банк тизими яратилди, қўшма банклар ва йирик хорижий банкларнинг ваколатхоналари очилди, Банклар ассоциацияси ташкил топди.

Республика Президентининг 1998 йил 2 октябр ва 2000 йил 21 мартдаги фармонларига мувофиқ банк тизимини янада эркинлаштириш ва ислоҳ қилиш, тижорат банкларининг мустақиллигини ошириш, уларни инвестиция жараёнларининг фаол қатнашчиларига айлантириш ва банк омонатчиларининг манфаатларини ҳимоя қилишни кучайтириш юзасидан олиб борилаётган ишлар давом этмоқда.

Тошкент шаҳри ва Навоий вилоятидаги таҳлиллар шуни кўрсатди-ки, кўпгина банкларда иш асосан «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Қонун талабларига мувофиқ ҳолда олиб борилмоқда. Банк тизимини ислоҳ қилиш ва ривожлантириш иши давом этаяпти. Банклар тизимининг ҳуқуқий таъминоти анчагина яхшиланди. Шу билан биргаликда баъзи банклар ўз фаолиятларини қонун талаблари асосида қайта қурмаганликлари кўзга ташланди. Ҳамма жойда ҳам юридик хизмат яхши йўлга қўйилган деб бўлмайди. Айрим банкларнинг ходимлари эса ўз малака ва билимлари даражасини ошириш устида етарлича иш олиб бормаяптилар.

Ҳамма банклар ҳам ўз уставлари, бошқарув органларнинг иши, мижозлар билан ўзаро алоқаларини қонунга мувофиқлаштириш чора-тадбирларини кўрганлар, деб бўлмайди. Республика Президентининг 1998 йил 2 октябрдаги Фармони тижорат банклар Кенгашлари томонидан етарли даражада бажарилмаяпти. Чунки ушбу Фармонда назарда тутилишича, Кенгаш банкнинг бошқаруви билан биргаликда унинг самарали бошқарилишини ташкил этиши, кредитлар бериш ва уларнинг ўз вақтида қайтиши бўйича жавобгар бўлиши керак. Кенгашлар аъзоларининг кўпчилиги қонун билан белгиланган ўз вазифаларига юзаки қарамоқдалар. Улар томонидан банкнинг корпоратив бошқариш иши етарлича олиб борилмаяпти, ўз банкларидаги мавжуд муаммоларни танқидий баҳолашмаяпти ва, ҳатто, улар ўзларининг банки фаолияти ҳамда молиявий аҳволидан муфассал хабардор эмас.

Йиғилиш очиқ-ошкора, ўз-ўзини танқид руҳида ўтди. Банк вакиллари амалдаги қонун юзасидан ўз фикр-мулоҳазалари, таклифларини айтдилар. Йиғилишда, шунингдек, кўрилган масала юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

Ўз мухбиримиз.

ҒЎЗА КУНДА БИР ЯШНАМОҚДА

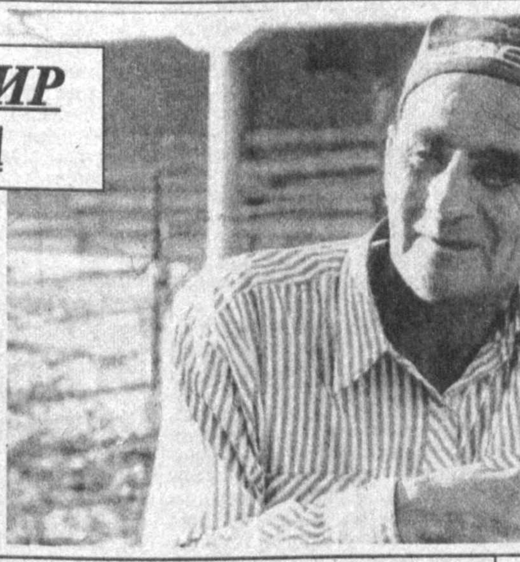

Ёдгор Сафаров номли ширкат хўжалиги (Қоракўл тумани) ҳудудидаги «Бўрон бобо» фермер хўжалиги аъзолари 19 гектар майдондаги ғўзани агротехника қоидалари асосида парвариш қилмоқдалар. Шу боис ниҳоллар кунда бир яшнамоқда, шоналар гулга, гуллар кўсакларга айланаяпти.

Ўтган йили фермерлар ҳар гектар ердан 46 центнердан пахта ҳосили йиғиштириб олишган эди. Уларнинг жорий йилдаги ниятлари эса янада юксак — 50 центнер! Айни кунларда фермер хўжалиги далаларида олиб борилаётган ишлар бу марра, албатта, эгалланишидан далолат бераётир.

СУРАТЛАРДА: фермер хўжалиги раҳбари, тажрибали деҳқон Искандар Бўронов; бўлғуси ҳосил нишонаси.

С. ЗУФАРОВ (ЎзА) олган суратлар.

МАСЛАҲАТ КЕНГАШИНИНГ ЙИҒИЛИШИ

Олий Мажлисда Омбудсман ва бошқа демократик институтлар фаолияти тўғрисида ахборот олишни енгиллаштириш, шунингдек, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ҳамда муҳофаза қилиш борасидаги давлат сиёсатини ёритиш мақсадида Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил (Омбудсман) ҳузурида тузилган Маслаҳат кенгашининг навбатдаги йиғилиши бўлди.

Турли вазирлик ва идоралар, элчихоналар ҳамда Ўзбекистонда фаолият юритаётган халқаро ташкилотлар вакиллари иштирок этган йиғилиш Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман)нинг 1999 йилдаги фаолияти натижалари муҳокамасига бағишланди.

Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил (Омбудсман) С.Рашидова ўз маърузасида таъкидлаганидек, мамлакатимизда инсон ҳуқуқлари институтлари тизими тобора такомиллашиб бормоқда, Омбудсман ҳудудий вакилларининг самарали фаолияти учун зарур ҳуқуқий шарт-шароитлар шаклланмоқда, мазкур институтнинг мустақиллиги ва эркинлиги таъминланмоқда.

Инсон ҳуқуқларини таъминлашга доир халқаро мажбуриятлар ва миллий қонунларга амал қилиниши устидан назорат ишлари алоҳида эътиборга лойиқдир. Ҳудудий вакиллардан келаётган маълумотлар маҳаллий бошқарув органлари ва жамоатчилик ташкилотларининг аҳоли муаммоларига эътибори кучаяётганидан далолат беради. Омбудсман Мудофаа ва хавфсизлик масалалари бўйича қўмита билан биргаликда Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Жазо чоралари ижроси бош бошқармаси муассасалари фаолиятини текширганда маҳбусларни сақлаш шароитлари сезиларли даражада яхшиланганини, шу билан бирга айрим муаммолар ҳам мавжуд эканлигини аниқлади.

Йиғилишда сўзга чиққанлар Омбудсманнинг инсон ҳуқуқлари соҳасидаги қонунларни такомиллаштиришдаги хизмати тўғрисида гапириб, унинг фаолиятини таъминловчи кафолатлар йўқлиги сабабли инсон ҳуқуқларини бузувчиларга нисбатан таъсир чоралари тўлиқ амалга оширилмаётганини қайд этишди. "Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) тўғрисида"ги Қонун бошқа қонунларга мувофиқлаштирилиши зарур, чунки унда амалдаги процессуал кодексда кўрсатилиши лозим бўлган бир қанча моддалар мавжуд.

Д. САИТОВА,
ЎзА мухбири.

ОЛИЙ СУД ПЛЕНУМИ

2000 йилнинг 7 июл куни Ўзбекистон Республикаси Олий судининг навбатдан ташқари пленуми бўлиб ўтди. Унда «Судларни ихтисослаштириш тўғрисида»ги масала муҳокама этилди. Ушбу масала бўйича Олий суд Раиси У. К. Мингбоев маъруза қилди.

Пленумда Ўзбекистон танлаган йўл – бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуриш, фуқаролик жамияти асосларини яратиш йўлидан собитқадамлик билан бораётганлигига эътибор қаратилди.

Жамиятимиз ҳаётида демократик жараёнларнинг чуқурлашиб бориши, фуқароларнинг давлат бошқарувида бевосита ва билвосита қатнашувининг янада фаоллашгани, мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида бўладиган ҳар қандай салбий ходисаларга фуқароларимизнинг бефарқ бўлмаётганликлари, янги божхона, солиқ оила ва меҳнат кодексларини, иқтисодий муносабатларни тартибга солувчи бошқа қатор қонунларнинг қабул қилиниши билан боғлиқ фуқаролик муносабатларининг янги қирралари вужудга келиши уқтирилди.

Муҳокама этилган масала юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

Пленум ишида Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Р. Қодиров, республика адлия вазири А. Полвонзода ва бошқалар иштирок этдилар.

Ўткир тиғ остида

Мустақиллик йилларида ҳаётнинг барча жабҳаларида, жумладан, таълим соҳасида кескин янгиланишлар юз берди. Академик лицей, касб-ҳунар коллежи каби тамомила янги таълим муассасалари дунёга келмоқда. Уларнинг янгилиги фақат номида эмас, балки моҳиятидадир. Бу ўқув юртлари Ўзбекистоннинг озод ва обод келажаги учун масъул бўлган баркамол авлодларни тарбиялаб етиштиришда таълимнинг энг ҳал қилувчи халқалари бўлиб қолмоқда. Шу сабабли, улардан ҳар бирининг қурилиши ва фойдаланишга топширилиши Президентимиз ва давлатимизнинг алоҳида эътиборида.

ТАЪЛИМ ҒИШТИНИ ҲАЛОЛ ҚЎЙИНГ

Бугун республикамизда юзлаб ана шундай янги таълим муассасалари муваффақиятли ишлаб турибди. Уларнинг ёнига ҳар йили юзлаб янгилари қўшилаяпти. Ҳа, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларини ихлос билан бунёд этаётган, уларнинг барпо этилишини, Президентимиз айтганларидек, ҳақиқий ватанпарварлик иши деб билаётган кишилар республикамизда оз эмас.

Шу билан бирга, бундай йўналишдаги қурилишлар республикамизнинг ҳамма жойларида бир хилда, кўнгилдагидек бораяпти десак, ўзимизни алдаган бўламиз. Шуни тан олишга тўғри келадики, Ватанимиз келажаги, мустақиллигимиз тараққиёти учун зарур ишга айрим буюртмачи ва пудратчи ташкилотлар масъулиятсизлик билан қарамоқда. Бундан ҳам хунуги, янги таълим муассасалари қурилишига нафс манбаи деб қараётган шахслар озмунча учрамаяпти. Сўзимиз қуруқ бўлмаслиги учун далилларга мурожаат қилайлик. Шу йилнинг апрел-май ойларида, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитаси ҳамда жойлардаги молия, банк органлари билан ҳамкорликда Қорақалпоғистон Республикаси, Самарқанд, Сурхондарё, Наманган, Қашқадарё ва Фарғона вилоятларида бўлиб, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари қурилишининг шу кунлардаги ҳақиқий аҳволи билан бевосита танишдилар. Афсуски, бу таҳлил натижалари ҳеч кимни айтарлик ҳуррам қилмайди. Келинг, бу тўғрида батафсилроқ гаплашайлик.

Маълумки, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари қурилиши ғоятда масъулиятли иш бўлганлиги сабабли, ҳар йили ушбу қурилишлар учун қурувчи ташкилотларни танлаб олиш бўйича тендер савдолари ўтказилиб келинмоқда.

Гоҳида бу тендер савдолари ҳам номигагина ўтказилмоқда. Хусусан, Қорақалпоғистон Республикасининг Нукус туманидаги ва Сурхондарё вилоятининг Термиз шаҳридаги коллеж ва академик лицей қурилишлари бўйича ўтказилган тендер савдоларида объектларнинг қурилиш қиймати белгиланмаган, «тендер ғолиблари» бўлган пудратчилардан қурилишни қанча муддатда ва қанча маблағга қуриб битказиш тўғрисида аниқ ёзма маълумот олинмасдан тендер ўтказилган ва қурилиш ишлари бошлаб юборилган.

Савол туғилади, унда нима учун бекорга маблағ сарфланиб, тендер савдоси ўтказилди? Ёки ушбу тадбирларни ўтказиш учун ҳам давлат бюджетидан салмоқли миқдорда ажратилаётган маблағларнинг самарасиз харажат қилинганлигига вақолатли буюртмачи ташкилотлар ачинишмайдими? Бундан ташқари, тендер савдоси пайтида «тендер ғолиблари» бўлиш учун ваъдани қуюқ қилиб бериб, бу ваъдаларни бажаришга келганда аҳдларидан қадамма-қадам орқага тойиб кетаётганлар ҳам йўқ эмас.

Жумладан, Наманган вилоятининг Косонсой туманидаги ва Фарғона вилоятининг Қува туманидаги касб-ҳунар коллежлари қурилишлари бўйича тендер савдоси ўтказилганда қурилишнинг 1991 йилдаги қиймати тегишли ҳисоб-китобларсиз ва қурилиш объектларининг лойиҳа-смета ҳужжатларига асосланмасдан, тахминан белгиланган. Лойиҳа ташкилотлари томонидан лойиҳа-смета ҳужжатлари ишлаб чиқилгач, бу объектдаги қурилиш-монтаж ишларининг смета қиймати 10 фоиздан 30 фоизгача ошиб кетган. Натижада буюртмачи томонидан пудратчиларга тендер натижалари бўйича эмас, балки ошириб-туширилган смета қийматлари бўйича иш олиб боришга йўл очилган.

Тендер натижалари асосида тузилган шартномаларда коллежларнинг қуриб топширилиш муддатлари кўрсатилишига қарамасдан, айрим объектлар қурилиш ишлари бор-йўғи 2 фоиздан 17 фоизгача иш бажарилган, холос. Йил ярмидан ошган, деярли уч ойдан кейин бу қурилиш объектлари фойдаланишга топширилиши керак. Иш суст олиб борилаяпти. Бунинг сабаблари нимада? Сабаблари кўп. Жумладан, қурилишнинг лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрланишига ўта ҳафсаласизлик билан қаралганлиги шундай сабаблардан биридир. Масалан, Сурхондарё вилоятининг Ангор туманидаги касб-ҳунар коллежи қурилиши бўйича лойиҳа-смета ҳужжатларини тайёрлаб бериш учун «Ўзгипросувқурилиш» лойиҳа институтига бюджетдан 6,2 миллион сўм маблағ ажратилган. Лойиҳа-смета ҳужжатлари ўн кун ичида тайёрлаб берилиши керак эди, лекин бу ташкилот шу ҳужжатларни тайёрлашни 9 ой муддатга чўзиб юборди. Бу муддатда объектда эса қурилиш ишлари смета-лойиҳа ҳужжатларисиз олиб борилишига тўғри келган. Самарқанд шаҳридаги ва Қува туманидаги касб-ҳунар коллежлари қурилишининг смета-лойиҳа ҳужжатларини тайёрлашда ҳам мана шундай сусткашликка йўл қўйилган. Табиийки, бундай лоқайдлик қурилишларни ҳам кечикишига олиб келади.

Ушбу эзгу мақсадлар учун давлат бюджетидан ажратилаётган маблағлардан тежамкорлик ва иқтисод билан фойдаланиш ўрнига, буюртмачи ва пудратчи ташкилотлар томонидан бир қатор суистеъмолчилик ҳолатларига йўл қўйилган. Сурхондарё вилоятининг Ангор туманидаги касб-ҳунар коллежи қурилишида, пудратчи 278-сонли туманлараро-механизациялашган кўчма коллона иш ҳажмининг 1991 йилдаги қиймати устига ҳар ойда 20 фоиздан устама қўллаш, иш ҳажмини ва қурилиш материаллари нархини ошириб кўрсатиш эвазига жами 20,7 миллион сўмни ноқонуний равишда ўзлаштирган.

Бундай ҳолатларни бошқа касб-ҳунар коллежлари қурилишида ҳам учратиш мумкин. Самарқанд шаҳридаги касб-ҳунар коллежи қурилишида пудратчи 173-сонли механизациялашган кўчма колонна томонидан тупроқ қазиш ва ташиш ишлари бўйича смета-лойиҳа ҳужжатларисиз 23,8 миллион сўм миқдорида ортиқча маблағ тасарруф этилган. Наманган вилоятининг Косонсой туманидаги «Такаранг» касб-ҳунар коллежи қурилишида ҳам пудратчи 4-сонли механизациялашган колонна смета-лойиҳа ҳужжатларида белгиланганлардан кўз юмиб, 2 миллион сўм миқдоридаги маблағни асоссиз ўзлаштирган.

Қашқадарё вилоятининг Деҳқонобод ва Қамаши туманларида қурилаётган касб-ҳунар коллежларининг бош пудратчилари 5- ва 7-«Деҳқонқурилиш» бошқармалари эса бажарилган иш ҳажми ва қурилиш материалларининг нархини ҳамда айрим солиқ миқдорларини ошириб кўрсатиш эвазига 1,3 миллион сўм ва Фарғона вилояти Қува туманидаги касб-ҳунар коллежи қурилишида бош пудратчи 84-механизациялашган кўчма колонна 1,8 миллион сўм миқдоридаги давлат маблағларини ноқонуний равишда ҳазм қилиб юборишган.

Биргина Нукус туманидаги касб-ҳунар коллежи қурилишида ишлатилган материаллар нархини «бўрттириб» ёзиш ва бажарилган ишлар баҳосини ошириб қўллаш ҳисобига бош пудратчи 320-механизациялашган кўчма колоннаси томонидан 2,8 миллион сўмлик ва «ҚҚРесагроқурилиш» томонидан 1,8 миллион сўмлик давлат маблағлари ғирромлик йўли билан ўзлаштирилган. Худди шунингдек, қурилиш материаллари нархини «бўрттириб» ёзиш туфайли Самарқанд шаҳридаги касб-ҳунар коллежи қурилишида 305,6 минг сўмлик, Ангор туманида 711 минг сўмлик ва Қува туманида 289,5 минг сўмлик давлат маблағлари пудратчи ташкилотлар томонидан ноқонуний равишда даромад қилинган.

Касб-ҳунар коллежларини керакли ускуналар билан таъминлашда эса «Наманганмебель» ҳиссадорлик жамияти томонидан 151 дона болалар кийими жавонининг ҳар бирининг нархига асоссиз устамалар қўйилиб, 934,2 минг сўмлик давлат маблағи ортиқча ўзлаштирилган.

(Давоми 2-бетда).

ТАДБИРКОР – ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТ ТАЯНЧИ

Жаҳон ва биз

«Тадбиркор», «сармоя» ва «инфратузилма» каби тушунчалар кўпдан бери кенг тарқалиб, барчага тушунарли бўлиб қолди. Шу билан бирга, ушбу тушунчалар билан боғлиқ кўплаб саволлар борки, берилаётган жавоблар эса етарли даражада қониқарли эмас. Масалан, бойларнинг бойлиги «эксплуатация» ва «қўшимча қиймат» ҳисобига юзага келадими ёки у бошқа омилларга кўра, айтайлик, биз унчалик эътибор бермаган тадбиркорнинг муҳим роли асосида пайдо бўладими? Одамлар ва мамлакатлар иқтисодий тенгсизлигининг асосий сабаби нимада? Нега бойлар, қоида тариқасида, янада бойийверади, камбағаллар эса тобора камбағаллашаверади? Биз кўп вақт мобайнида шунга ишонч ҳосил қилдикки, буларнинг барчаси йўқ қилиниши лозим бўлган «эксплуататорлар» айби билан бўлган. Шу туфайли бизга на тенглик, на фаровонлик насиб этмади. Келинг, далилларга мурожаат қилайлик.

Жаҳоннинг тараққий этган 20 мамлакатининг ялпи миллий маҳсулотдаги салмоғи (ЯММС) 20 мингдан 40 минг АҚШ долларигачани ташкил этади. Бироқ 90 дан ортиқ ривожланаётган мамлакатлар (шу жумладан, МДҲнинг кўпгина давлатлари)да ЯММС салкам бир минг АҚШ долларига тўғри келади. Шу билан бирга, мавжуд мамлакатларнинг 20 фоизида маҳсулотнинг 80 фоизи ишлаб чиқарилади. Мазкур мамлакатларда бошқаларга қараганда жон бошига тўғри келадиган даромадлар ҳам тегишлича кўп маротаба ортиқдир. Айни чоғда ер бойликларининг 80 фоизи дунё аҳлининг 17 фоизига тўғри келса, қолган 83 фоизи эса шу бойликларнинг фақат 20 фоизидан фойдаланмоқда. Бу фанда «20-80» қонуниятлари деб аталади.

Ҳозирги кунда, шунингдек, ер юзида ўта бойлар (157 миллиардер ва 2 миллион миллионер) билан бир қаторда ўта қашшоқ одамлар ҳам яшамоқдаки, уларнинг сони беҳисоб. Масалан, дунё аҳлининг 20 фоизи кунига 1 АҚШ долларидан кам бўлган даромадга эга.

Ташвишланарлиси, ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлар иқтисодий ривожи даражасидаги нисбатда ҳам, шу масала билан боғлиқ бўлган аҳоли даромадининг ўртача даражасидаги нисбатда ҳам ўзаро фарқ янада кўпайиб бормоқда. Агар 60-йилларда ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларда аҳолининг ўртача даромади бўйича нисбат 13:1 га тенг бўлса, 90-йилларда эса бу кўрсаткич 60:1 ни ташкил этди.

Бугун бизнинг иқтисодиётимиз жаҳон иқтисодиётининг таркибий қисми сифатида ривожланаётган экан, бу қонуниятнинг умумий, чуқур сабабларини қидириш ғоят муҳимдир.

Тўғри, иқтисодий муаммоларга доир кўплаб фундаментал, йирик ишлар мавжуд. Биз эса мазкур мақолада анъанавий бўлмаган тахминимизни, яъни ишлаб чиқариш-иқтисодий тузилмаларнинг самараси, капиталнинг тузилма ҳосил этувчи роли ва даромадлар тенгсизлиги келиб чиқиши омиллари хусусида фикр юритмоқчимиз. Бу, назаримизда, муштарийларга юқорида қўйилган саволларга тўлиқроқ жавоб олишларига ёрдам беради.

Маълумки, ишлаб чиқариш-иқтисодий тузилма (ИЧИТ) деганда, биз аниқ иқтисодий вазифани ҳал қилиш учун бирлашган одамлар ёки ташкилотларнинг ўзаро ҳамжамиятини тушунамиз. ИЧИТда меҳнат, самарадорлиги бирмунча юқори. Чунки унда, яъни катта агрофирма — консерва заводи — халқаро савдо ташкилотида ишловчи ҳар бир одам ўз томорқасида етиштирган сабзавотларни мустақил реализация қилаётган кишиларга қараганда кўпроқ даромад олади. Шунингдек, замонавий ишлаб чиқариш, экспорт салоҳиятига эга ИЧИТда ишлаётган меҳнаткашнинг меҳнат унумдорлиги халқ истеъмол молларини ишлаб чиқараётган ҳунарманд натижаларидан ҳам кескин фарқ қилади. Гап шундаки, бу ерда иқтисодий самарадорлик ва меҳнат унумдорлигининг ўсиши нафақат ишлаб чиқариш ихтисослашуви ва кооперацияси (бу ҳақда Адам Смит ва бошқалар кўп ва хўб ёзишган), балки, аввало, мавжуд тузилманинг самарасидир. Бунинг устига, товар ёки хизматлар фойдалилиги ва ноёблигини ошириш, унинг таннархини камайтириш туфайли юзага келувчи тузилма самараси ишлаб чиқариш тузилмаси катталиги, ноёблиги ва такомиллашганлиги сари, қолаверса, унда инновациялар кўпроқ ишлатилишига қараб янада ошиб бораверади. Бунга жаҳонда машҳур бўлган Форд, Сони, Майкрософт каби фирмалар фаолияти мисол бўла олади.

ИЧИТнинг бир-биридан принципиал фарқ қиладиган икки жиҳати бор: мажбурий (МИЧИТ) ва ихтиёрий (ИИЧИТ).

МИЧИТ мажбурлаш ва юқоридан пастга ўзаро бўйсунишга асосланади. Энг юқорида ҳокимият турса, пастда эса иерархия бўйича унинг ижрочилари туради. Бу ерда, асосан, маъмурий-режали мажбурлаш тузилма ҳосил этувчи омил, деб ҳисобланади. Бу тузилмалар кўпинча тоталитар ва диктаторлик режими ҳукм сурган давлатларнинг ресурс иқтисодиётида учрайди.

Шуни таъкидлаш керакки, ўзининг аксарият камчиликларига қарамасдан, бундай тузилмалар бозор тузилмаси билан таққослангaнда, давлатлар сиёсий-иқтисодий ривожланишининг маълум босқичида анча самаралидир. Бу ерда пул роли чекланган. Собиқ СССР ва кўпгина бошқа тоталитар режимли давлатлар ўзларининг иқтисодиётини деярли хорижий инвестицияларсиз, асосан, ўз хомашё, меҳнат, интеллектуал ва тоталитар ҳокимиятнинг тўла тасарруфидаги бошқа хил ресурсларни мажбурий сафарбар қилиш ҳисобига шакллантириб, ривожлантира олди.

(Давоми 2-бетда).

ТАДБИРКОР – ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТ ТАЯНЧИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Кўпгина ривожланаётган мамлакатларда эса табиий ресурслар ва хомашёни сотишга асосланган ресурслар иқтисодиётига амал қилинмоқда. Бироқ бундай иқтисодиётнинг самарадорлиги илғор капиталистик давлатларда яхши ривожланган ишлаб чиқариш-технология ва савдо инновацияларига асосланган иқтисодиёт самарадорлигидан кўп марта паст. Масалан, 1 килограмм пахта толасини сотишдан келадиган даромад ривожланган капиталистик давлатларда замонавий технология ва дизайн асосида шунча миқдордан тайёрланган замонавий эркаклар кўйлакларини реализация қилишдан тушадиган даромаддан юз марота ба кам. Худди шу фикрни ривожланаётган мамлакатлардан келтирилаётган бошқа хомашёлар ва тайёр маҳсулот нархларининг нисбати тўғрисида ҳам, уларда жон бошига тўғри келадиган даромадлар даражаси нисбати хусусида ҳам айтиш мумкин.

Айни чоғда ИИЧИТ маълум давр мобайнида энг юқори даромад олиш учун кучларни уйғунлаштириш мақсадида тузилган индивидлар ва корхоналарнинг ихтиёрий бирлашмаси ҳамдир. Бу ерда тузилма аъзолари бир-бирига бўйсунмайди, лекин капитални бирлаштирган ҳолда, бир-бирининг вазифаларини тўлдириб туради. Уларнинг иерархия ҳолати, таъсири, жавобгарлиги, даромад-буромадлари, қоида тариқасида, инвестиция миқдорларига ҳамда инновация ва меҳнат фойдалилигига мувофиқ бўлади.

Мажбурий тузилмаларда тенгсизлик ва эксплуатация эгалик қилувчи ҳокимият фойдасига даромадларнинг адолатсизлик ва мажбурлов тартибида тақсимланиши билан боғлиқ. Бу ерда гарчи тенгсизлик анча муфассал ифодаланган бўлса ҳам, эркин жамият ихтиёрий тузилмаларида «эксплуатация» тушунчаси бўлиши мумкин эмас. Кўринадики, одамларнинг индивидуал жисмоний ва руҳий (интеллектуал-руҳий) имкониятлари бир хил эмаслиги даромадлар тенгсизлиги манбаи, бирламчи асосидир.

ИИЧИТда меҳнат самараси билан боғлиқ натижалар — ишлаб чиқариш ва даромадларнинг тақсимланиши эса даромадлар тенгсизлиги манбаи ҳисобланади. Бу юқорида зикр этилган «20-80» қонуниятининг универсаллигини тасдиқлайди. Бошқача айтганда, ҳар қандай кишилик жамоасида аъзоларнинг 20 фоизи фойдали ишнинг деярли 80 фоизини, қолган 80 фоизи эса фойдали ишнинг фақат 20 фоизини бажаради. Бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, «илғорлар»нинг ҳар бири «қолоқлар»нинг ҳар бирига қараганда ўртача ҳисобда 16 карра кўпроқ фойда келтиради.

Англашилаяптики, меҳнат самарадорлиги ва даромадлар тенгсизлиги ўзаро боғлиқ. Шу боис даромадлар тенгсизлиги тўғрисида гапирганимизда, уни келтириб чиқарувчи меҳнат самарадорлиги тенгсизлигини ҳам назарда тутишимиз лозим.

ИИЧИТда «илғор ходим», раҳбарнинг роли нафақат ишлаб чиқаришнинг у ёки бу технология операцияларини бажаришда (масалан, МИЧИТдагига ўхшаб), балки оптимал ишлаб чиқариш-иқтисодий тузилмаларни яратиш ва бошқаришда ҳам намоён бўлади. У доимо амалий бўлмаса-да, ҳеч бўлмаганда назарий жиҳатдан у билан боғлиқ барча поғоналардаги ходимлар ва раҳбарларнинг технологик ва ташкилий вазифаларини қараб чиқади, корхонанинг бозордаги муваффақияти ва рақобатбардошлигини таъминлаш мақсадида уларга зарур инновацияларни киритади. Зеро, у — иш берувчи. Унинг ўрнида уста, буйруқ берувчи, менежер, лекин кўпинча тадбиркорнинг ўзи бўлиши мумкин.

ИИЧИТда, айниқса, инновация иқтисодиёти яхшироқ ривожланади. Бу ерда иқтисодий манфаат меҳнатга ундайдиган кучдир. Пул (маблағ, капитал) эса ихтиёрий бирлашманинг барча аъзолари ҳисса ва манфаатларини уйғунлаштиришга имкон берадиган универсал восита ҳисобланади. Бунда пул тузилма ҳосил этувчи омил бўлиб хизмат қилади. Чунки у ҳамкорликни, ишонч ва ўзаро мажбуриятлар аниқ бажарилишини таъминлайди.

Тўлов, муомала ва жамғариш воситаси, шунингдек, қиймат ўлчови ва жаҳон пуллари – булар бизга маълум бўлган пулнинг бешта асосий вазифаси бўлиб, уларсиз бойлик келиб чиқиши ва кўпайиши сабабини қониқарли тушунтириш мумкин эмас.

Пулдан айнан тузилма ҳосил этувчи восита сифатида муваффақиятли фойдаланаётган тадбиркорлар ИИЧИТ тузадилар. Уларнинг тузилма самараси пайдо бўлишининг сабаби айни бизни қизиқтирувчи қўшимча бойликка дахлдордир.

Меҳнат даромадлари тенгсизлиги ўз навбатида молия маблағлари, капиталларнинг тенгсизлигини вужудга келтиради. Бу эса у орқали тузиладиган ИИЧИТларнинг миқдор ва сифат жиҳатидан тенгсизлигини белгилайди. Ташаббускор ва изланувчан ходим ўз меҳнати ҳисобига ишлаган пулларини йиғиб юради, шу маънода, у ишининг барча нозик томонларини биладиган тадбиркор ҳисобланади. Капитал унинг ўз-ўзини намоён этувчи имкониятларини кўп карра кучайтиради. Шу йўсинда кейинги юқорироқ босқичда тадбиркорнинг даромадлари кескин кўпаяди.

ИИЧИТ раҳбарларининг даромадлари уларнинг юқорида келтирилган 16:1 нисбатдаги ҳиссалари миқдори ва фойдалилигига мутаносиб бўлиши лозимлигини инобатга олсак, тадбиркорларнинг қонуний (легал) даромади ўртача миқдорини $a\ 16^m$ формуласи бўйича ҳисоблаб чиқиш мумкин. Бу ерда ***a*** — энг паст даражадаги ходимнинг энг кам, норматив (айрим мамлакатларда қонун йўли билан белгиланадиган) иш ҳақи, ***m*** — даража номери. Иерархия даражалари аъзоларининг сони эса юқоридан пастга ортади: $N = 5^n$. Бу нима дегани?

Агар а-1 минг АҚШ доллари деб белгиланса, 5 ходимдан иборат бўлган гуруҳни мабалғ ва иш билан таъминловчи раҳбар (иш берувчи) ўртача 16 минг АҚШ доллари миқдорида қонуний (легал) даромадга эга бўлади. 5 гуруҳ, яъни 25 кишилик жамоанинг раҳбари-чи? У ўртача 256 минг АҚШ долларилик даромад соҳибидир. Янада юқорироқ даражадаги раҳбар эса 4 миллион 69 минг АҚШ доллари олиб, шу тарзда миллиардер даражасигача етади. Масалан, 1998 йилда 25 млрд. АҚШ доллари ишлаган Билл Гейтс ва унга ўхшаган бошқа миллиардерлар ўзларининг маблағларини ИИЧИТни кенгайтириш ва такомиллаштиришга йўналтириб, миллионлаб одамларни меҳнат ҳақи яхши тўланадиган иш ўринлари билан таъминламоқдалар.

Демак, дунёда зарур миқдордаги ИИЧИТни ташкил этиш учун капитал эмас, балки яхши тадбиркорлар зарур. Аммо улар етишмаётир. Ҳатто энг бой мамлакатларда ҳам меҳнаткашларнинг учдан бир қисми якка тартибда фаолият кўрсатмоқда. Юқоридаги формула бўйича ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, агар ер юзидаги барча ишловчи одамларни катта ИИЧИТларга бирлаштириш учун яхши тадбиркорлар сони етарли бўлган тақдирда (кунига а = 1 АҚШ доллари ишлаганда ҳам), 400 мингдан кўп миллардер, 10 миллион миллионер пайдо бўларди.

Шунча миқдордаги ИИЧИТларнинг пайдо бўлиши, албатта, воқеликдан йироқ. Лекин ҳисоб-китобларнинг кўрсатишича, даромадлар тенгсизлиги «эксплуатация» тўғрисидаги афсонага қараганда, умумийроқ ва жиддийроқ сабабга эга.

Очиғи, бойлар ва камбағаллар даромадларининг мавжуд нисбати кўпгина одамларда, айниқса, асоссиз тенглаштиришга ўрганган кишиларда норозилик пайдо бўлишига сабаб бўлмоқда. Одамларнинг аксарияти эркин жамиятда тенгсизлик янада катта бўлишини тасаввур ҳам қила олмайди. Чунки у юзага келишининг асл сабабларини билмайди. Кўпчиликнинг ишончи комилки, даромадлар тенгсизлиги адолатсизликдан бўлиб, «эксплуатация»га асосланади. «Яхши» давлат «олиб қўйиб», уни тахминан тенг «бўлиб бериши» керак. Қолоқ мамлакатларда бу фикр, айниқса, кучли бўлиб, давлат сиёсатида акс эттирилади. Бу эса тадбиркорлар катта қисмининг яширин бизнес билан шуғулланишига ёки мамлакатни мажбуран тарк этишига сабаб бўлмоқда.

Иқтисодиёт нормал ривожланиши, равнақ топиши учун, озод жамият тенгсизлик муқаррарлигини тан олиши, асоссиз тенглаштириш меросидан, даромадларни мажбурий тарзда чеклаш, уларни зўрлаб қайта тақсимлашга интилишдан воз кечиши керак. Ўтмиштажрибаси кўрсатдики, бу йўл аҳолининг аксарият қисми ҳаётий зарур бўлган эҳтиёжлар минимуми билан таъминланиши даражасидан ошадиган иқтисодий ўсишнинг чекланишига олиб келади.

Илғор демократик давлатларда эса манзара бошқача. Уларнинг тажрибаси, яъни зўрлик ишлатмаслик, ижтимоий тенгсизликни юмшатиш, камайтириш усуллари ижобий натижалар бермоқда. Бу давлатларда меҳнатга соатбай ҳақ тўлашнинг энг кам миқдори капиталистлар даромадларига солинадиган солиқлар ҳисобига йил сайин ортиб бормоқда. Шу тарзда уларда яшовчи халқларнинг умумий турмуш даражаси юксалмоқда.

Бунинг сабабини замонавий инновация иқтисодиёти капиталистик давлатларда муваффақиятли амалга оширилаётгани билан изоҳлаш мумкин. Уларда бозор муносабатлари ривожланиши баробарида миллатнинг молиявий, меҳнат ва интеллектуал потенциалидан янада оқилона фойдаланиляпти. Натижада миллий иқтисодиёт равнақ топмоқда.

Ресурс иқтисодиёти улуши камайиб, аксинча, инновация иқтисодиёти ҳиссаси кўпайгани сари давлатларнинг иқтисодий тенгсизлиги ортиб бормоқда. Бу ҳолат фақат молия маблағларидаги танқисликка боғлиқ эмас. Асосий сабаб ривожланаётган мамлакатларда яхши тадбиркорлар ва ИИЧИТ танқислигидадир.

Мулкчиликни ҳимоя қилиш ва уни ривожлантириш учун мустаҳкам шарт-шароитлар яратилган мамлакатларда капиталнинг тузилма ҳосил этувчи ролидан тушадиган даромадлар бўлади. Уларда ишонч ва эркинлик руҳи кучли бўлиб, булар нафақат сиёсий ва юридик асосга, балки жамиятдаги маданий-маънавий анъаналарга таянади. Бу ўз навбатида капитал қўйилмаларининг мустаҳкамлиги ва афзаллигига ишонч ҳосил қилишга имкон беради. Бундай мамлакатларда мавжуд тадбиркорларнинг қудратли ўрта синфи эса уларнинг манфаатларини амалдорлар ва бошқа кучларнинг ҳукмронлигидан ҳимоя қилувчи қонунларнинг амалда қўлланилишини қўллаб-қувватлашга қодирдир.

Бозор ислоҳотлари эндигина бошланган, етарли даражада кучли ўрта синфга эга бўлмаган камбағал мамлакатларда ана шу шарт-шароитлар, афсуски, қийинчилик билан яратилмоқда. Бу ҳол тадбиркорлик субъектларининг ўз манфаатларини амалдорлар зулмидан ҳимоя қилишга йўналтирилган қонунларнинг амалий таъсир кучидан фойдаланишларига имкон бераяпти. Шу боис бу ерда қонунлар декларатив рол ўйнаётир. Бунга Осиё ва Африканинг кўпгина мамлакатлари қонунлари дадил бўла олади. Оқибатда уларда бозор ислоҳотлари ижобий эмас, балки салбий натижалар бермоқда, давлатнинг қашшоқлашишига олиб келмоқда.

Бундан ташқари, кўпгина ривожланаётган давлатларда инвестицияларни жалб қилиш бўйича ҳаракатлар ҳам унчалик натижа бермаяпти. Сабаби — улар капитал қўйилмалари ишончлилиги ва фойдалилигининг зарур шартларини таъминлашга қодир эмас. Бундай мамлакатлар бой давлатлар билан рақобат қилиш мақсадида жаҳон товарлар бозорига чиқа олмаяпти, фақат хомашё билан савдо қилиб, янада қашшоқлашиб бораяпти.

Албатта, қисқа муддат ичида сиёсий ва иқтисодий қийинчиликларнинг ёпиқ доирасидан чиқиб, инновация иқтисодиётида сезиларли муваффақиятларга эришган давлатлар ҳам йўқ эмас. Улар тадбиркорликни ҳимоя қилиш режалари ва дастурлари ёрдамида бозор ислоҳотлари босқичидан ўтиб, янги, ўз-ўзини ривожлантириш босқичига чиқиб олдилар.

Сингапур (ЯММС 24,7 минг АҚШ доллари), Гонконг (22,9), Жанубий Корея (9,7), Малайзия (3,8), Таиланд (2,7) шулар сирасига киради.

Ривожланаётган мамлакатлар тажрибасини ўрганиш шуни кўрсатмоқдаки, уларда тадбиркорни ҳимоя қилишга нафақат қонун, балки бизнесни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш давлат дастури ҳам йўналтирилгандир. Бу дастурга биноан, ҳар бир тадбиркорга жамият ва давлат томонидан индивидуал раҳнамолик кўрсатилмоқда. Амалдорлар эса ресурс ва ҳуқуқлар тақсимланиши устидан назорат қилишдан ташқари ҳар бир тадбиркорга қулайроқ шарт-шароит яратиш бўйича амалий кўмак бериш, бунинг учун қатъий масъулиятли бўлишга ҳаракат қилмоқдалар.

Зеро, ҳар бир мамлакатнинг бозор иқтисодиётига асосланган демократик давлат қуриш борасидаги вазифаси тадбиркорликни ривожлантириш учун аниқ шарт-шароитлар яратишдир. Тадбиркорлар синфининг миқдор жиҳатидан ўсиши, ўртача қонуний (легал) даромади каби кўрсаткичларга кўра, мазкур вазифа қай даражада бажарилаётганлиги хусусида фикр юритиш, унинг босқичларини белгилаш ва муддатларини режалаштириш мумкин.

Ривожланаётган давлатларнинг муваффақияти яна шу билан изоҳланадики, улар нафақат декларацияларга, балки давлат иқтисодиётини юксалтиришга қодир бўлган бақувват тадбиркорлар қатламини шакллантиришга йўналтирилган амалий ва назорат қилинадиган кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш давлат дастурига ҳам эгадир. Мустақил Ўзбекистон айни шу йўлдан бормоқда.

Комил ЙЎЛДОШЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Иқтисодиётни ислоҳ қилиш масалалари ва тадбиркорлик қўмитаси раисининг ўринбосари.
Акмал ҒАФУРОВ,
техника фанлари доктори, профессор.

ТАЪЛИМ ҒИШТИНИ ҲАЛОЛ ҚЎЙИНГ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Фарғона вилояти Қува туманидаги касб-ҳунар коллежининг қурилиши учун ажратилган бюджет маблағларининг мақсадли фойдаланилганлиги текширилганда бошқа қинғирлик маълум бўлди. Бу ерда қурилиш 84-туманлараро механизациялашган кўчма колонна томонидан бажарилган, буюртмачи эса барча маблағларни унинг юқори ташкилоти бўлган «Фарғонавилоятжамоақурилиш» тресги ҳисоб рақамига кўчириб берган.

Академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари қурилишларини олиб боришда яна бир турдаги масъулиятсизлик ҳолати кўзга ташланади. Бу шундан иборатки, айрим қурилишларнинг смета-лойиҳа ҳужжатлари йўқ бўлса-да, «Давлатархитектурақурилиш»нинг Самарқанд, Наманган, Сурхондарё вилоятларидаги экспертиза бошқармалари йўқ ҳужжатларга «ижобий» хулосалар берган. Ёки аксинча, Нукус ва Қува туманларидаги касб-ҳунар коллежлари қурилиш объектлари бўйича умуман лойиҳа-смета ҳужжатлари экспертизадан ўтказилмасдан қурилиш ишларида фойдаланиб келинмоқда.

Молия вазирлиги ҳузуридаги Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитаси текшириш натижалари бўйича 6 та буюртмачи ташкилотларга ҳамда 13 та пудратчи (шу жумладан, таъминотчи) ташкилотларга йўл қўйилган камчиликлар ва молиявий бузилишларни тузатиш, ишда ҳар тарафлама тартиб-интизом ўрнатиш, ноқонуний ортиқча ўзлаштирилган 57,3 миллион сўм бюджет маблағларини ўрнига тиклаш юзасидан амалий чора тадбирлар кўриш бўйича кўрсатмалар жўнатди. Сурхондарё вилояти Ангор туманидаги касб-ҳунар коллежи қурилиши бўйича бюджет маблағларини ўзбошимчалик билан совурган ташкилотлар ва шахсларга нисбатан тегишли жазо чораларини кўриш учун текшириш материаллари вилоят ҳокимиятига маълум қилинди ва вилоят прокуратурасига топширилди.

Таъкидлаш жоизки, бу молиявий бузғунчиликлар ҳали қурилиш ишининг индаллосида юз бераяпти. Ўзбошимчалик, суистеъмолчилик шундай тарзда давом этаверса, қурилиш битгунча давлат бюжетидан яна қанча маблағ беҳудага совурилиши тасаввурга ҳам сиғмайди.

Академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари қурилишида юлғичлик, молиявий суистеъмолчиликка йўл қўйган кимсалар жазосини ҳам олаяпти. Бироқ Президент, давлат, халқ томонидан ишонилган, келгусида ўз болаларимиз таълим-тарбия кўрадиган ўқув масканлари қурилиши ишига бу қадар масъулиятсизлик билан ёндошишни қандай изоҳлаш мумкин?

Халқимиз ғоятда эзгу фазилатларга бой халқ. Масалан, бу халқ вакиллари бирон иморат қурилишини бошлайдиган бўлса, албатта, Аллоҳнинг табаррук номига калима келтириб иш бошлайди. Бу халқ тоат-ибодат қиладиган масжитинг, яшайдиган уйинг, тижорат қиладиган дўконинг пойдевори ғиштини ҳалол қилиб ташла, токи уларнинг бўсағаси ҳамиша тоза бўлсин, бағрида ҳалоллик, поклик нур сочиб турсин, дейди. Халқимизнинг бу руҳий-маънавий анъаналарини унутмайлик. Нури-дийдаларимиз, фарзандларимиз таълим-тарбия кўрадиган ўқув даргоҳлари ҳам худди шундай эъзозли жойлардир. Уларнинг ғиштини яхши ният, кўнгилнинг теран ихлоси билан қўйсак, болаларимизнинг йўли ёруғ бўлади. Демак, мустақил Ватанимиз истиқболи ҳам нурли бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги матбуот маркази.

«Ғалла-2000»

ОИЛАВИЙ ПУДРАТЧИЛАР ИБРАТИ

Тошкент вилояти Бўка туманидаги Саймоқов номли жамоа хўжалиги ғаллакорлари давлатга 841 тонна ўрнига 1150 тонна сара дон сотдилар. Ҳосилдорлик эса 42 центнер ўрнига 45 центнерни ташкил этди. Нав танлашга алоҳида эътибор қаратилгани, уруғ ўз вақтида ерга ташланганлиги, ниҳолларни парваришлашда агротехника қоидаларига қатъий риоя қилингани, муҳими, мавжуд 330 гектар ер оилавий пудратчиларга бўлиб берилгани ютуқлар омили бўлди.

Айни кунларда ҳосилдан бўшаган ерлар пешма-пеш шудгорланиб, такрорий экинлар экилмоқда.

СУРАТЛАРДА: ўрим-йиғим пайти; жамоа хўжалиги агрономи Шоносир Сиддиқов ҳосил чўғидан мамнун.
Даврон АҲМАД олган суратлар.

ТУРОНБАНК АКЦИЯДОРЛАРИНИНГ ЙИҒИЛИШИ

"Турон" акциядорлик-тижорат бирлаштирув банки акциядорларининг навбатдан ташқари йиғилиши ўтказилди. Унда банкнинг ярим йиллик иш фаолиятига якун ясалиб, қолган ярим йиллик вазифалари белгилаб олинди. Йиғилишда жорий йилда, айниқса иккинчи чоракда банк мижозлари ва акциядорлари сони сезиларли даражада ошганлиги, фойда миқдори кўпайгани таъкидланди. Банкнинг динамик ривожи йил якунида барча белгиланган кўрсаткичлар бажарилишига ишонч туғдиради.

Йиғилиш иштирокчилари Банк кенгаши тўғрисидаги низомга Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Банк тизимини янада эркинлаштириш ва ислоҳ қилиш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида"ги Фармонига мувофиқ ўзгартишлар киритиш масаласини ҳам кўриб чиқди. Банк кенгаши таркиби ҳам қисман ўзгартирилди. Акциядорлар йиғилишининг қарорига кўра, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазири Т.Холтоев Банк кенгаши раиси этиб сайланди.

(ЎзА).

ҚАИПБЕРГЕНОВ КУНЛАРИ БОШЛАНДИ

Оролбўйи диёрида Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси, Ҳамза номидаги Ўзбекистон, Бердақ номидаги Қорақалпоғистон давлат, Маҳмуд Кошғарий номидаги халқаро мукофотлар соҳиби, Қорақалпоғистон Ёзувчилар уюшмасининг раиси, Марказий Осиё халқлари Ассамблеяси етакчиларидан бири, давримизнинг улкан қаламкаши Тўлапберген Қаипбергенов таваллудининг 70 йиллигига бағишланган адабий тадбирлар бошланди.

Тўрткўл туманидаги «Намуна» ширкат хўжалиги боғида адиб ўз китобхонлари билан учрашди. Шоира, Бердақ номидаги Қорақалпоғистон давлат мукофоти соҳиби Гулистон Матёқубова адибнинг ҳаёт ва ижод йўли тўғрисида маъруза қилди. Маҳаллий қаламкашлар ҳамда китобхонлар юбилярнинг бетакрор асарлари ҳақида тўлқинланиб сўз юритдилар.

Қаипбергенов кунлари Бишкек шаҳрида давом этади.

Я. ҚЎЧҚОРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЎЗЛИГИМИЗ МАКСВЕЛЛНИ

Галилей, Ньютон, Фарадей, Максвелл... Оламшумул даҳолар. Уларнинг обрўларига путур етказиши мумкин бўлган изланишларга қўл уришга камдан-кам олимлар ботинишган. Худди шундайлардан бири — бизнинг юртдошимиз Ҳосил Фозиловдир. У, кимсан улуғ Максвеллнинг маълум-машҳур тенгламаларидан бирини «тузатиб қўйиш»га журъат қилган.

Ҳа-ҳа, ўша, ўн тўққизинчи асрда, электромагнит тўлқинлари мавжудлигини амалда ихтиро кашф этилишидан анча аввал башорат қилган ва ўзининг тўртта тенгламаси билан классик электродинамикага асос солган англиялик Жеймс Кларк Максвеллни!

Максвеллга яна, электр тармоқларининг параметрлари орасидаги муносабатларни мувофиқлаштирувчи муҳим формула ва унга тегишли, унинг ўз номи билан аталадиган ўзаролик принципи мансубдир. Ҳосил Фозилов, мутахассисларга яхши маълум бўлган бу формулани ҳисоблаш схемаларига мослаб тузатибгина қолмасдан, машҳур ўтмишдошининг тенгламаси ва принципи хусусий ҳоллар учунгина кучга эга эканлигини исботлаб, амалда, ҳозирги замон техникаси, яъни ўргимчак инидек мураккаб бўлиб кетган, узоқ масофаларга чўзилган электр тармоқлари ва тизимларини аъло даражада тўғри ҳисоблаб берадиган ўзининг янги формуласини таклиф этди.

Ёш ўзбек олими ўзининг бу изланишлари натижаларини биринчи бор 1946 йилда, машҳур «Электричество» журналида «Мураккаб занжирларда қувват оқими тақсимотини ҳисоблашнинг умумлаштирилган услуби» деган ном остида эълон қилди. 37 ёшлик тошкентлик тадқиқотчининг бу мақоласи илмий дунёда кучли акс-садо бериб, қизғин мунозараларга сабаб бўлди.

Бугун, Максвеллнинг обрўси қаршисида эсанкирамай изланиш олиб борган киши 91 ёшни яшаяпти. Биз унинг, миришкорлик билан парвариш қилган кенг боғи ўртасида жойлашган, ўзининг лойиҳасига биноан қурилган шинам уйида суҳбат қиляпмиз.

Боғдорчилик академик Фозиловнинг жонитанидан севадиган ишқибозлиги бўлиб, у ўсимликлар билан худди электр занжиридек нозик тажрибалар олиб боради. Мана унинг ғурури — бирнечта навга мансуб бўлган мевалар берадиган олма дарахти. Боғда турфа юртларнинг ўсимликлари: Кавказдан — фундук, Атлантик океан оролларидан Канар банани... Атрофда турфа-турфа гуллар. Академикнинг севимли хризантемалари. 90 ёшни писанд қилмагандек, ток новдаларини усталик билан ўзи қайчилайди. Яқин йилларда турмуш ўртоғидан ажралиб танҳо қолган Ҳосил ака уй рўзғорини ўзи олиб боради. Дид билан овқат тайёрлайди, уй доим саранжом-саришта, озода. Боғининг неъматларидан тилни ёрадиган шарбатлар, нафис мусалласлар тайёрлаб меҳмонларни сийлайди. Уларсиз ўтадиган куннинг ўзи йўқ. Яқин қариндошлар, шогирдлар ва ҳамкасабалар. Бирдан-бир фарзанди — қизи — кўп йиллар илгари тақдир тақозоси билан болгариялик йигитга турмушга чиқиб, узоқ Софияда яшайди.

Академикнинг иш столида электротехника соҳасидан китоблар, охирги назарий изланишларнинг қўлёзмалари, шогирдларнинг илмий асарлари. Мана, техника фанлари доктори, профессор Қаҳрамон Аллаевнинг «Асинхрон турбогенераторлик электро тизимларини бошқариш усуллари» номли рисоласи. Биринчи варақни очиб босма дасхатини ўқиймиз: «Ўзбек энергетикасининг отахони, Давлат мукофотининг лауреати, ушбу илмий йўналишнинг бошида турган устозим, академик Ҳосил Фозилович Фозиловга 90 йиллик юбилейлари муносабати билан бағишлайман».

«Йўналишнинг бошида турган» деган сифат Ҳосил аканинг шаънига кўпгина ҳолларда ўринли. Дарвоқе, бунинг ёрқин мисолларидан бири — худди ўша йирик асинхрон электр машиналарини генератор сифатида ишлатиб, электр тармоқларини энергия билан таъминлаш муаммосини ечиш.

«Йўналишнинг бошида турган» деган сўзлар академик Фозиловнинг мураккаб электр тизимларини ҳисоблашда оригинал математик услубларини қўллай бошлаш фаолиятига ҳам тегишлидир. Теша тегмаган бу ишлар электр тармоқларини лойиҳалаштиришда ҳисобларни машиналаштиришга асос бўлди ва тармоқлар ишини бошқаришда компьютерларни қўллашни тезлаштиришга кучли туртки берди.

Ҳосил Фозиловнинг энергетик тизимлар барқарорлигининг умумий назарияси соҳасида олиб борган изланишлари охирги йилларда бу назарияни янги ҳисоблаш услублари билан бойитди. Олим таклиф қилган алгоритмлар ўта мураккаб тенгламаларни ЭҲМда ечиш имкониятини яратди. Бу илмий хизматлари учун академик Фозилов 90-йилларда ал-Хоразмий олтин медалига сазовор бўлди.

Ўрта Осиё ягона энергетик системасининг самарали бошқариш услубини ишлаб чиқиш, Ўзбекистон Фанлар академиясининг Энергетика ва автоматика институтига асос солиниши, Олмалиқ саноат туманини сув билан таъминлаш муаммосини ҳал қилиш, Мирзачўл ва Қарши чўлларини суғориш лойиҳасини асослаш, тик дренажларни қўллаш ҳам унинг номи билан боғлиқдир. Бу ишларнинг ҳаммаси улкан амалий аҳамиятга эга бўлиб, халқ хўжалигига қоғозда эмас, амалда иқтисодий самара олиб келди.

Ҳосил Фозилов қайси ишга қўл урмасин, ҳаммасини виждонан ва аниқ-пухта бажарди. Илк илмий устозлари ҳам унинг худди шу хосиятларига эътибор беришган. Иккинчи жаҳон урушидан илгари, Ленинград Политехника институтининг аспиранти — ёш йигитча Ҳосил Фозилов кафедра мудирларидан бири Александр Залесскийнинг китобини ўрганиб чиқиб, унда жуда кўп нуқсонлар ва ҳатто нотўғри ёзилган формулаларни топди. Бундан хабар топган, номи чиққан олимлардан бири, кафедра мажлисида бу воқеага: «Аспирантлар фақат шундай ишламоқлари лозим», деб баҳо берди. Лекин фақат мақташ билан чегараланилмай, тошкентлик аспирантга машҳур институтнинг талабаларига дарс бериш ишониб топширилади. Ҳосилнинг энергетикларнинг профессионал журнали бўлган «Электричество»да босилиб чиққан, электротехника соҳасидаги ўша вақтда АҚШда олиб борилаётган изланишлар тўғрисида кенг маълумот берувчи биринчи мақоласи ҳам худди шу даврга мансубдир.

Тошкентлик йигитча яна бир таниқли олим — профессор Александр Вульф — эътиборини ўзига қаратди. Унинг тавсияси билан Ҳосилнинг йирик лойиҳа институтига қўшимча хизмат вазифасига олишади ва у гидротехника иншоотларининг лойиҳалари ҳисобларини бажара бошлайди. Бу иш эвазига оладиган моянани узоқ Тошкентдаги ота-онасига ёрдам сифатида юбориш имконияти туғилади.

Лекин бу, унинг ишлаб топган биринчи пули эмасди. Биринчисини у 1933 йилда, талабалик вақтида ёзган «Бошланғич электротехника» номли қўлланманинг қалам ҳақи сифатида олган. Ўшанда бу пул, охирги сўмигача оилага ун ва зиғир мойи сотиб олишга ишлатилди.

Яна Ленинградга қайтамиз. Агар ёш Фозиловнинг қизиқишлари фақат электротехника-ю, қўшимча хизмат вазифалари билан чегараланган экан десак, тўғри бўлмайди. Аспирант, Ленинград университетида ўқиладиган назарий физика лекцияларини бориб эшитишга, инглиз, француз ва немис тилларини ўрганишга вақт топа билиб, ҳатто музика мактабига ёзилиб, роялни ҳам тинғиллатган. Турган гапки, Ленинграднинг машҳур музейлари, бадиий кўргазмалари, симфоник концертларини ҳам назаридан четда қолдирмаган. Мусиқага бўлган севгини эса, у ўзининг узоқ умри давомида йўқотмай олиб келяпти — ўзбек классик куйлари билан бир қаторда Чайковский ва Листнинг концертларини берилиб тинглайди... Ҳаракату иш билан ўта тўйинган бу ҳаёт ва Ленинграднинг нам иқлими ўз «кароматини» кўрсатди — аспирант қон аралаш йўтала бошлади, шифокорлар ўнг ўпка жиддий касалланганини аниқлашди. Лекин хасталик унинг интилишларини тўхтата олмади — ўзбекистонлик йигит Нева бўйларида, техника фанлари номзодлигига ёзилган диссертациясини, ўз вақтида, муваффақиятли ёқлайди. Электр энергиясини узоқ масофаларга узатиш муаммосига бағишланган диссертация мавзуси эса Фозиловнинг бир умрга чўзилган мақсад йўналишига айланиб кетди.

Ватанга қайтганда, Ўзбекистон халқ хўжалиги муҳтож бўлган етишмовчиликларни ҳал

«Энг улуғ, энг азиз» танловига

ВАТАН — ҲАЙРАТ ВОДИЙСИ

АЛПОМИШ БИЛАН ХЎШЛАШИБ БЎЛМАЙДИ

Қумқўрғоннинг Камолот қишлоғида яшовчи Уста Исматулла Қиличев деган одам умрининг сўнгги дамларида уй тўридаги сандиққа ишора қилди. Ишорани аёли тушунди. Халтага тугилган йигирматача китобни сандиқдан олиб, беморнинг болишига яқин қўйди. Уста охирги кучини йиғиб китобларни бир-бир қўлига олди. Китоб номларини пичирлаб ўқиди: «Ҳасанхон», «Чамбил қамали», «Хушкелди», «Маликаи айёр», «Далли», «Ширин-шакар», «Кунтуғмиш»... ва ниҳоят — «Алпомиш»! Уста на бахши, на шоир эди. Умуман иккини иккига зарб қилишга қийналар, бунинг устига шошиброқ гапирарди. Лекин чордона қуриб ўтириб олиб достон ўқиганини бир кўрсангиз эди. Достонни у шунчаки ўқимас, ёд олар эди. У достонларни ўзига ўзи ўқир эди. Аста-секин теварагига йиғила бошлаганларни гўё кўрмагандай, сезмагандай бўлиб куйиверар эди. Алпомишнинг «Култойчол» бўлиб Ултон тозга эрга чиқиш учун мажбуран тараддуд кўраётган Барчинойга қарата айтган:

Сунбул-сумбул сочингни,
Оҳ, янаям сумбул сочингни,
Тара дейман, келинжон,
Ойна олиб ой юзингга
Қара дейман, келинжон.

деган байтларни қўшиқ қилиб ўқиганда кўзларидан дув-дув ёш қуйилиб келар, овози товланарди.

... Қайта-қайта ўқилавериб варақлари ҳилвираб қолган «Алпомиш»ни Уста бағрига босди. Сўнг бошқа китоблар билан хайр-хўшлашди. Сўнг аёлига тайинладики, бу китобларни кимки ўқийман, деб сўраб келса, йўқ дея кўрмангглар. Фақат ... йўқотманглар.

Бу Устанинг сўнгги сўзи эди.

Уста билиб гапирган экан. У вафотидан кейин китобларини ўқиш учун сўраб келганлар кўп бўлди. Қишлоқларида кутубхона йўқ. Китоб дўкони йўқ. Уста раҳматликнинг васияти билан ўзига хос кутубхоначилик вазифасини бажараётган Донахол холанинг ўзи билиб-билмай қилаётган савоб ишлари умрига татисин деймиз.

«ИШҚНИНГ ЎТИДАН ЁРУҒ ОЮ-ҚУЁШ»

Комилжон Отаниёзовнинг овозлари ёзилган тасма оҳиста айланади... «Сувора», «Хоразм сегоҳи» янграйди. «Мен бугун кетарман ишқнинг йўлина» янграйди.

— Дунёнинг фонийлигини англаганида ҳофиз бунчалик ҳам куйиб ёнмаган бўлармиди, — дейди қўшиққа қўшилиб сел бўлиб оқа бошлаган ҳамсуҳбатим.

Ундан бу гапини қайтаришини сўрадим.

— Бир кун келиб ўтишини билганида, — деди у ифодани соддалаштириб.

Шундан сўнг ўлимдан қўрққан одам қўшиқ айта олармиди, деган гап хаёлимдан кечади. Ҳофиз ҳамма ҳам ўлиб кетмаслигини билган. Унинг сеҳри Суворани хонанда бўлиб эмас, гўё бир шоир бўлиб куйлаган. Шундай куйламаса, куйлашнинг ҳожати йўқ эди. Муҳаббатга, меҳр-мурувватга ишончининг зўрлигидан эди. Комилжоннинг зўрлиги Ҳазрат Навоийнинг:

Ишқнинг ўтидан ёруғ ою-қуёш.

Ким бўлуб тун-кун олардим нур фош, — деган ташбеҳларига катта эътиқодидан эди. Ойу қуёшнинг қорайиб қолмаслигига илтижосидан ва яна ҳам соддароқ қилиб айтадиган бўлсак, ҳайрат водийси — Ватанни ҳамиша ёлғон қўшиқлар гирдобига тушиб қолишидан асрашга камарбасталигидан эди.

Бир суҳбатларида Комилжон оға, мен Навоийнниг, Огаҳийнинг, Махтумқулининг бугунги дастёрларидан бириман, деган эканлар. Ва устоз «Навоий ҳам ётар то рўзи маҳшар тарки хоб айлаб» деган қўшиқни ҳар гал ижро этиб бўлганларида, қани эди, ўша уйғоқ кўзлардаги табаррук безовталикнинг бир мисқоли бўлиб қолсам, деб лутф қилган эди.

Шундай. Ҳофиз Навоийнинг дастиёриман деб мақтанади. Ҳаққи-ҳадди бор эди унинг шундай дейишга ва айни замонда бу катта дастёрлик бу катта даргоҳда бир мисқол бўлиб кўнгилларни ёрита олармикан деган ҳадигини изҳор этади.

Шуларни ўйласанг, Комилжон Отаниёзовнинг қўшиқларига ор-номус, меҳр-муҳаббат ҳақидаги қўшиқларга дастёр бўлиб яшагинг келмайдими?!

СУВДАН ҚУРУҚ ЧИҚДИ

Томоша кўрсатиш учун келган меҳмон ош қилган эди.

Даврада у мусиқали драмалардан қўшиқ айтди, латифа сўзлади, монолог ўқиди. Олтмишга кирган одам авжи тошиб, ҳатто рақсга тушиб юбордики, унинг топқирлиги ва маҳоратини олқишладик.

Гап орасида айтиб юборган «Эй фарзанд, шу заминда, шу Ватанда ўсган дарахтларни бағрингга босиб яшагин. Пешоналаридан ўп. Ўрмалаган чумолиларнинг мўйловларини силаб қўй», деган каломи таассуротимизни ўткирлаштиргани сабаблими, суҳбатни ташлаб кетишга кўзимиз қиймади. Мажлисга шошилаётган ҳоким узр айтиб, туриб кетгандан сўнг ҳам биз қўзғалмадик.

Лекин ўйлаганимиз ҳолва экан. Дастурхон эгасининг шижоатию маҳорати, бор-йўқ бисоти амалдорга бўлган ҳурмати юзасиданмикан, катта меҳмон кетгандан сўнг қовоқлари уйилиб, кам гап бўлиб қолди.

Мен бир илинж билан унга ўзининг дарахтлар ҳақидаги гапини эслатдим.

— Э, деди у қўл силтаган бўлиб, — дарахтлар бизни бағрига босиб яшамоғи шарт. Хизматимизни қилсин, — деди ва дабдурустдан:

— Ошга деб берганларидан зирага етмай қолувди, ёнимдан тўловдим-ку, — деб қолди.

— Ҳа, биз нимага ўтирибмиз. Хотиржам бўлинг, — деб кўзининг ости билан кулди шеригим.

Дастурхон эгаси ҳам бу гапни эшитиб шарақлаб кулиб юборди.

— Зиранинг додасидан олувдим-да, ўзиям, — деб кулди. — Мени деб ўтирган бўлсанглар, бир қўшиқ сенларга садақа, дея Маҳмуджон Ғофуров виқор билан куйлаган:

Менки, эл фарзандиман:
Менда бор номусу ор,

деган қўшиқни айта бошлади.

— Энди дарахтларга ҳам битта қўшиқ айтиб беринг, — деди шеригим тинч ўтирмай.

— Дарахтлар қўшиқларга зор эмас...

— Айниқса, ёлғонларга, — деб гап қистирди шеригим.

— Ҳа, ҳа... одам кўтаради. Дарахтларни кесса бўлар, қуритса бўлар, лекин... мен, мен,... шошилаяпман...

Дастурхон эгаси, шошиб қолдим, дейиши керак эди. Лекин шошилаяпман деди. Сувдан қуппа-қуруқ чиқди. Қойил.

Билсак, у саҳнага шошилаётган экан. Саҳнада у шошиб қолмайди. Чунки томоша залига амалдор ошноси мактаб ўқувчиларини сафарбар қилиб берган. Бунинг устига зиранинг пули ҳам чўнтакда...

НИЯТ — УЛУҒ АМАЛ

Кўкраги билан ёткизиб қўйилган ва ҳали эмаклашни билмаган чақалоқнинг думалоқ қилиб ўралган калава билан ўйнаганини кузатганман. Минг ҳаракат қилиб митти қўлларини калавага етказади. Ўлжасини ушлаб турмайди, аксинча яна не бир ҳаракатлар билан калавани ўзидан узоқлаштиради. Сўнг яна интилади.

Ҳаракатларидан унинг ниятини пайқаб қолгандай бўласиз. Ният эмаклаб калавани ушлаб олиш эмас. Ният эмаклашни ўрганиш. Ҳай, умринг узоқ бўлгур, чақалоқ, миттигина ниятинг бунчалар улуғ бўлмаса.

Деновда Одилжон Хидиров деган йигит бор. Почта идорасининг бошлиғи. Суҳбати санъатдан, адабиётдан, маънавиятдан. «Лисонут — тайр»ни ёддан билади. «Наврўзи ажам»ни дуторда сел-сел бўлиб чертади. Бир галги суҳбатида у Тошкентдан бир кўтаришда 35 та китоб олиб келганини айтиб қолди.

Унинг китоб ҳақидаги гурунгларини эшитганлар китобларга маҳлиё бўлиб қоладилар. Китобларни ундан сўраб ола бошлайдилар. Одилжон йўқ демайди. Унинг китобларини бутун Денов ўқийди.

Шўрчи туманидаги ўттиз етти минг аҳолига хизмат қилаётган савдо ташкилотининг иши билан қизиқдим. Ташкилотнинг биттагина китоб дўкони бор. Бултур бир йил давомида қирқ минг сўмлик китоб сотилди. Дўкондаги китобларнинг сони бармоқ билан санагудек. Ўша савдо ташкилоти жамоаси ҳам Одилжондай каттароқ ниятлар билан ишласа бўлмасмикан деган гап хаёлимдан ўтди.

«Сурхондарё почтаси» ҳиссадорлик жамиятининг шу йил феврал ойида 10 та туманга тарқатган телеграммасига кўзим тушиб қолди. Шошилинчномада «республика газеталарига март ойи учун жўнатилган буюртмаларингиз ҳисоб рақамингизда пулларингиз бўлмаганлиги сабабли қайтарилди», дейилган.

Обунани ҳеч ким насияга ёки текинга ёзмайди. Обуна пуллари буюртмачилар ҳисобига бориб тушганига шубҳа йўқ. Лекин март ойидан бошлаб марказий нашрларга ёзилганлар бугунги кунда ўша нашрларни ололмаяптилар, чунки обуна пуллари ё бошқа мақсадларга жўнатилган ё бўлмаса бир газетхоннинг тили билан айтганда «Туя» қилинган. Қайси усулда туя қилинганини тегишли раҳбарлар Сурхондарё почтасидан сўраб-суриштиришни ҳамон пайсалга солмоқдалар.

«Боевик», «Ужас» қабилидаги фильмлардан, ҳайриятки, ёшларимизнинг ҳам таъби қайтди. Лекин бу фильмлар ҳамон маҳаллий телекўрсатув ойналарида жилва қилмоқда. Ўша ноширлардан ҳеч ким дуторда «Наврўзи ажам»ни чертиб бер деб талаб қилаётгани йўқ. Озгина ҳавас, интилиш, озгина ният билан кўп ва хайрли ишларни адо этиш мумкинлигини ўзлариям билиб турибдилар. Фақат...

Эътирозларимизни мухтасар қилиб, Қумқўрғондаги 2-лицей интернат директори Дониёр Холлиевнинг бир гапини такрорламоқчиман. Маърифат ва маънавият ишини барабан чалиш, бонг уриш ёки шовқин солиш деб тушунмаслигимиз керак, дейди у. Мафкура хирмон ёки омбор ҳам эмас. Уни қоғоз билан тўлдирса бўлаверади, деган ўй ҳам хато. Мафкура-орият, меҳр-муҳаббат, мафкура-ниятлар, қамровлар, фикрлар, интилишларнинг сарчашмаси. Ҳайрат водийси — Ватанни ёритиб турадиган сеҳрли нур. Унинг муборак ва мусаффо ҳавосидан осмонларимиз тўлиб турсин деймиз.

Олимжон УСАНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Наманган вилояти Тўрақўрғон туманидаги «Ўзмевасабзавотузумсаноат» холдинг компаниясига қарашли «Саҳилобод» ширкат хўжалиги соҳибкорлари бу йил 7000 тонна узум етиштиришга аҳд қилганлар. Маҳсулотнинг 6000 тоннаси шу ернинг ўзида қайта ишланади. Натижада 420 минг декалитр сифатли вино маҳсулоти тайёрланади.

СУРАТДА: ширкат хўжалиги раиси Омонулла Исматиллаев ижарачилар Мастурахон Ҳасанова ва Шоҳидахон Иззатиллаевалар билан.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ХОНИМЛАР ВА ЖАНОБЛАР!

АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИНИ ОШИРИШ ВА ОМОНАТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ МАҚСАДИДА

“АСАКА” банки

қайта кўриб чиқилиб, оширилган фоиз устамали депозит омонатларини таклиф қилади:

Омонат тури	2000 йил 1 июлдан фоиз устамалари	Бекор қилинган фоиз устамалари
“ОРЗУ” (3 ойдан кам бўлмаган муддат билан)	ойига 2,7%	ойига 2,5%
Муддатли: 6 ойдан 1 йилгача	йилига 35%	йилига 30%
Пластик карточкалар	ойига 3% (фоизлари ҳар ойда ҳисобланиб, қолдиқларга қўшиб борилади)	ойига 2,8%

Ўз омонатларингизни тез ва истаган вақтингизда олишингиз мумкин

ASAKA BANK

700015, Тошкент ш., Нукус кўч., 67.
Тел.: (371) 1208391, 1208392, 1208382.
Банк филиаллари - Нукус шаҳри ва ҳамма вилоят марказларида.

3062

ТУЗАТГАН ИНСОН

қилиш йўлидаги изланишлар — мавжуд электростанциялар қувватини оширишнинг яширин имкониятларини топиш, Фарҳод ГЭСидан Тошкент ва Чирчиққа тортилган, мавжуд 110-киловольтлик электроузатиш тизимларидан қўшимча энергия узатишни лойиҳалашга шўнғиб кетди. Ёш олимнинг бу ҳисоблари амалиётда синаб кўрилди ва фақат қўшимча электроузатиш симларини тортиш зарурияти бартараф қилинганининг ўзидан уруш қийинчиликларини бошидан кечираётган республика бирталай маблағ ва ашёларни жамғариб қолди.

Шу орада жаҳон миқёсида назарга тушиш даври ҳам етиб келади. Максвеллнинг ўзбек олими томонидан тузатилиб умумлаштирилган формуласи «Электричество» журналида босилиб, ҳамма танқид-у текширишлар, мунозараларга бардош берганидан кейин, америкаликлар тошкентлик олимнинг формуласини ўз маълумотномаларига киргизишади, АҚШнинг илмий дунёда кенг маълум бўлган «Who is who?» («Ким аслида ким?») номли нашрида Ҳосил Фозилов тўғрисида мақола босилади.

Чет элларда тан олиниш жараёни одамларда ҳар хил муносабат уйғотади — айримлар Ҳосил Фозиловнинг ютуқларини эътироф этиб қабул қилишади, бошқалар эса оёқ тираб туриб олишади — тўғри-да, уларнинг фикрича, қандайдир тошкентлик бир фан номзоди гениал Максвеллни тузатиб қўйиши асло ақлга тўғри келмайдиган иш! Шунинг учун бўлса керак, Ленинградда ўтган докторлик диссертациясини ҳимоя қилишда, ҳозир бўлганларнинг бир қисмида: «Бу одобсиз сурбетнинг таъзирини бериб қўйиш вақти келди!» деган кайфият ҳам бор эди. Лекин консерваторлар Фозиловни «йиқита олишмади». У етти соат давомида, эришган ютуқларига муносиб равишда, ҳамма даъво ва «танқидларга» чуқур асосланган жавоб бериб ўз илмий натижаларини ҳимоя қилди. «Электр тизимларини ҳисоблаш назарияси ва бошқариш услублари» мавзуидаги докторлик диссертациянинг мазмуни шу ном билан нашр қилинган ва кейинчалик мумтоз илмий асарга асос бўлди.

Ҳосил Фозилов ёшлардан юқори савияли мутахассислар тайёрлашдек савобли ишга ҳам кўп куч сарфлади. Профессор — талабалари, аспирантлари ва барча шогирдларига ўзи ёзган рисолалари асосида дарс берди. Натижада, «Электр тизимларини бошқариш услублари» деган ўта мураккаб фандан маърузалар туркумини яратди, талабалар бу фан асосларини айнан унинг асосчиларидан бирининг оғзидан, унинг кундан-кунга теранлашиб бораётган фикрлари ўрамида эшитишган.

Мутахассис тайёрлашга Ҳосил ака ўз ҳаётининг ярим асрча вақтини сарф қилди. Шуни айтиш кераккки, унинг қўлланма китоби ўзбек тилида электротехникадан ёзилган биринчи дарслик бўлган. Ўзбекистоннинг рус тили билан таниш бўлмаган, лекин электр фанига чанқоқ бўлган минглаб ёшлари учун бу китоб қоронғуликдан ёруғ дунёга очилган бир дарча эди. Урушдан кейин «Бошланғич электротехника»нинг иккинчи маротаба нашр этилиши, унинг ўша вақтлардаги катта аҳамиятининг далилидир.

1937 йилда нашр қилинган «Русча-ўзбекча электротехника луғати» Ҳосил Фозиловнинг миллий мутахассислар тайёрлаш ҳаракатига қўшган яна бир ҳиссаси.

Шу кунгача энергетика отахони, бўлажак мутахассислар учун қўлланма ёзишни давом эттиряпти. Мана, 1999 йилда шогирди Темур Носиров билан нашрдан чиқарган «Электроэнергик тизимларнинг барқарор ишлаш тарзи ва уларни оптималлаштириш» китоби. Яна иккита китоб режада — уларнинг қўлёзмалари академикнинг иш столи устида.

Олим қаерда хизмат қилмасин — Энергетика ва автоматика институтининг директорлик лавозимидами, Ўзбекистон Фанлар академиясининг бош илмий котиби лавозимидами, Тошкент давлат политехника институтининг кафедра мудирлиги лавозидами — ҳаммага, лекин биринчи навбатда, ўзига нисбатан қаттиқ талабчан бўлди. Тошкент Техника университетининг ҳозирги илмий ходимлари ва ўқитувчилари эслашади: СССР даврида, навбатдаги «тадбир» сифатида институтга кириш имтиҳонлари вилоятларда ўтказила бошлангандан кейин, талабаларнинг билим савияси тез тушиб кета бошлади. Шунда профессор биринчи ва иккинчи курс талабаларини бешта элементар савол билан синаб саралаш нияти борлигини эълон қилиб, қаттиқ қаршиликларга қарамасдан, буни амалга оширди. Юзлаб талабалар синовга бардош беришмади — уларни институтдан ҳайдашга тўғри келди. Уларни курсдан-курсга судраб, катта маблағ сарфлаш ҳисобига заиф мутахассисларни кўпайтиришни профессор жиноят деб ҳисобларди.

У вақтлардаги жуда кўп ишлар, расмий ғоянинг кўп томонлари академикка ёқмас эди. Шунинг учун бўлса керак, чет элларда олим сифатида тан олиниш даври бошланиши билан республика ҳукумати ва Коммунистик партиянинг раҳбарлари унга партияга аъзо бўлиб киришни тобора қатъий «таклиф» қилабошлаганида, у ҳам қатъий рад жавобини бераверди.

Бу қатъийлик олимга жуда қимматга тушди. Олти йил давомида партиясиз Фозиловни ўзи асос солган ва сўнгги илмий ашёлар билан жиҳозланган Энергетика ва автоматика институтининг директорлиги лавозимига тасдиқлашмайди ва у директорлик хизматини вақтинча киши сифатида бажарди. Турган гапки, олим чет элларга чиқарилмайдиганларнинг қаторидан жой олди ва кўп йиллар давомида бошқа мамлакатлардаги номи чиққан ҳамкасблари билан бевосита мулоқотда бўлиш имкониятидан маҳрум бўлди. Ўзбек академигини Лондон, Рим, Цюрихдаги Халқаро конференцияларга таклиф қилишарди... Лекин уни на Лондонга, на Римга ва на Цюрихга қўйишди. Тақдирлашлар-у, имтиёзлар олимни четлаб ўтаверди. Аммо йўқотилган имкониятлар Фозиловнинг руҳини тушира олмади. «Мен учун у вақтларда мақсадни тўғри олишу, халққа хизмат қилишгина аҳамиятга эга эди» — эслайди Ҳосил Фозилович.

Бўлажак академик ўз йўлини болалигидаёқ танлаган. Атрофдаги олам сирларини ўрганиш ва билимга қизиқиш унда жуда эрта пайдо бўлди. Тўрт ёшга тўлган Ҳосил, етти ёшлик акасининг орқасидан эргашиб маҳалла масжиди қошидаги мактабга боради. Бахтига, биринчи устози ҳар томонлама билимдон одам бўлиб чиқди. Бола домласининг орқасидан бир қадам ҳам қолмасдан юрар, унинг ҳар бир сўзини қақроқ замин мисоли шимарди. Кейин дунёвий мактаб йиллари бошланди. Ҳамидулло исмли, ҳар хил мамлакатлар тўғрисида қизиқарли ҳикоя қилиб берган ўқитувчи эсида қолган. Ҳосилда айниқса, мўъжизалар юрти — Япония тўғрисидаги ҳикоялар чуқур таассурот қолдирди. Ўрта мактабда ҳам омади келди. Ўз вақтида табиий фанларни яхши билган Эсон Афанди, ўқувчиларни тез-тез физика лабораториясига олиб бориб хилма-хил тажрибалар намойиш қиларди. Синчков бола учун катта фанга йўл, балки, худди шу лабораториядан бошлангандир.

Билимга ташналик ёш Ҳосилни Қоҳирадаги ал-Азҳар ва Қоҳира дунёвий университетларини битириб Истамбулда яшаб турган амакисига хат ёзишга ундайди. Амакисидан бирдан-бир илтимоси — бу ерларда топиб бўлмайдиган китобларни олиб келиш. Амаки бу китобларни олиб келади ва бир йўла унинг ўзини ҳам, у вақтда марказ бўлган Самарқандга, педагогика билим юртида ўқишга олиб кетади. У ерда машғулотлар, турган гапки, муваффақиятли боради. Лекин ҳақиқий мактаб, бу — амакининг атрофини ўраган муҳитдан нафас олиш бўлган. Бу ерда миллий маърифатнинг энг зиёли намояндалари йиғилишган эди. Уларнинг орасида Фитрат, Чўлпон... Лекин Ҳосил уларни Самарқандда кейин бошқа учратмади... Шу орада амакиси ҳам қатағон тегирмонининг домига тушиб, йўқ бўлиб кетади. Булар ҳам унинг партияга киришни истамаганлиги сабабларидан бири бўлса керак.

«Самарқандда ўқиб юрган йилларимда, зиёлилар орасида, миллий маданиятнинг ўтмишдаги қатламларини кўтариш лозимлиги тўғрисида жуда кўп гапларни эшитардим, — эслайди Ҳосил ака. — Фақат бизнинг ҳозирги кунларимиз — мамлакатимизнинг мустақил ривожланиш йилларидагина — бу одил ишнинг иложи бўлди».

Одиллик, ўзликка эгалик, аниқлик — атоқли олим Ҳосил Фозиловнинг бундан ҳам узунроқ бўлишини биз унга тилаб қоладиган ҳаётининг асосий маънавий қадриятлари бўлиб келаяпти.

Анатолий ЕРШОВ,
ёзувчи.

ТРИМОЛ

БОШ ОҒРИҒИ, МИГРЕНЬ, НЕВРАЛГИЯ, ТИШ ОҒРИҒИ, ШАМОЛЛАШ (ЮҚОРИ ҲАРОРАТ БИЛАН)

ҳар куни

ДОРИХОНАЛАРДАН СЎРАНГ

Харидорлар учун баҳоси — **225 сўм.**

2865

Табиат бойлиги

Иштаҳани очади ва ўсишга ёрдам беради.

Умумий ҳолатни яхшилайди.

Жигарни спиртли ичимликлар таъсиридан сақлайди.

Юқумли гепатит ва циррозни даволашда қўлланилади.

Харидорлар учун баҳоси — **487 сўм.**

Халқимиз соғлиғи.

3004

Табиат бойлиги

Таркибида женьшень ва табиий мультивитаминлар комплекси бор.

2 капсула Сизни кун мобайнида тетик қилади.

Харидорлар учун баҳоси — **861 сўм.**

Халқимиз соғлиғи.

3003

Мағдлар қўриқлайди Ватанни

Самарқанд вилоят Мудофаа ишлари бошқармаси вилоят ҳокимлиги билан ҳамкорликда ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлаш, хизмат бурчини адо этаётган аскарлардан хабар олиш борасида бир қатор ишларни амалга ошираяпти.

СУРАТДА: вилоят ҳокимлиги вакили Ҳасан Халилов аскарлар билан уларни қизиқтирган масалалар хусусида суҳбатлашаяпти.

Тоҳир НОРҚУЛОВ олган сурат.

ДАВЛАТ ДАСТУРИНИНГ ИЖРОСИ НАЗОРАТДА

Жиззах вилояти ҳокимлигида уюштирилган матбуот конференцияси «Соғлом авлод» Давлат дастурининг қандай бажарилаётганлиги масалаларига бағишланди.

Маҳаллий ва республика оммавий ахборот воситалари ходимлари Дастурнинг «Соғлом авлод учун» жамғармаси вилоят бўлими томонидан қандай бажарилаётганини билан танишдилар. Сўнгги пайтларда жамғарманинг икки гуруҳи ҳафтанинг тўрт кунида далада аҳолига хизмат кўрсатаяпти.

Мутахассислар аҳолига нафақат тиббий, балки юридик маслаҳатлар беришаяпти. Жамғарманинг яқин қариндош-уруғчилик асосида қурилаётган никоҳларнинг олдини олиш борасидаги ишлари ҳам диққатга молик. Турли ҳужжатларни расмийлаштиришда ҳам амалий ёрдам кўрсатилмоқда. Ярим йилда 3485 оила аъзолари замонавий диагностика аппаратлари орқали тиббий кўрикдан ўтказилди. Кейинги пайтда вилоятда тез-тез учраб турган сил, бўқоқ касалликларининг олдини олиш, камқонли оналарга амалий ёрдам бериш чоралари кўрилаяпти.

Б. САТТОРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЯНГИ ШИФО МАСКАНИ

Галаосиё шаҳрида давлат шошилинч тез тиббий ёрдам илмий маркази Бухоро вилоят филиалининг Бухоро туман бўлими фойдаланишга топширилди. У туман марказий шифохонаси жарроҳлик бўлими негизида барпо этилди.

Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш дастурига биноан ташкил этилган мазкур бўлимда шошилинч ёрдамга, шунингдек, давлатнинг ижтимоий кўмагига муҳтож беморлар даволанади. У жарроҳлик ва ички хасталикларни даволашга мўлжалланган 30 ўринга эга. Даволаниш муддати бошқа шифохоналарга нисбатан қисқа бўлиб, бу ерда бир ойда 150-160 нафар беморнинг соғлиғи тикланади.

Илҳом САФАР,
ЎзА мухбири

Ҳикоя

ЁҚУТ КЎЗЛИ УЗУК

Меҳри холанинг кўзлари тобора хиралашиб борарди. Кўз ойнагу дори-дармонлар ҳам наф бермай қўйди. Ўғли - Қодиржон билан келини - Замира ҳар гал дўхтирга олиб бориш ҳаракатига тушишганда: «Овора бўлиб нима қиласанлар, болаларим, қаричиликда. Кексайганинг сари барча аъзоларинг каби кўздан ҳам қувват кетаверади. Қўяверинглар, худо берган дард-да» деб рўйхуш бермасди.

Кеча кечқурун эр-хотин холани яна қистовга олишди қўярда-қўймай дўхтирга боришга кўндиришди. Бугун эрталаб Қодиржон онасини дўхтирга олиб кетди.

Замиранинг кўзи тўрт: тиқ этса эшикка қарайди. Тикув машинаси шовқинида эшитмай қолмай, деб ора-сира тикишини тўхтатади-да, эшикка қулоқ тутади. Кўзи тикишида-ю хаёли қайнонасида. Бу хонадонга келин бўлиб тушганига ўн йилча бўлиб қолган зийрак Замира қайнонасининг феълини яхши билади: бояқиш Меҳри хола ўзига қолса дўхтирга аллақачонлар борарди. Лекин чеварлик, шофёрлик пули билан учма-уч қилиб рўзғор тебратаётган, тўрт ўғил-қизни катта қилаётган ўғли билан келинини аяйди.

* * *

Замиранинг хаёлини эшик қўнғироғи бўлди. Қодиржон уйга хорғин қиёфада кириб келди. У хотини қуйиб берган яхна чойдан бир-икки хўплади-да, диванга чўкди. Замира сўзсиз эрининг оғзига тикилди. Узоқ сукутдан кейин Қодиржон оҳиста гап бошлади:

- Хуллас, ойимларни касалхонада олиб қолишди. Иккала кўзларини ҳам операция қилиш керак экан: парда қоплабди. Аввал юрагини даволаш зарур. Операцияни кўтара олмасликлари мумкин, дейишди. Даволанганлардан суриштирдим - анча-мунча дори-дармон керак бўлар экан. Биласан, ҳозир ҳар битта дори фалон пул туради.

Замира тоқатсизланди:

- Энг муҳими, кўзлари очилар экан-ку. Дарров ҳасрат қилишингиз нимасийди? Шукур қилинг. Пул бўлса амаллармиз.

- Эҳ, хотин, ўйламай гапиравересан-да. Олмоқнинг бермоғи бор. Ё дангиллама ҳовли-жойимиз бормидийки-сотсак. Давлат берган мана шу уч хонали каталакдек уйдан бўлак ҳеч вақомиз бўлмаса... Укам Нодирнинг аҳволи эса ўзингга маълум. Уйланганига бир йил бўлибдики - дарди ичида. Бадавлат хонадоннинг тантиқ қизи Назокатнинг домига илиниб қолганидан юз пушаймон. «Сизларга, ойимларга қулоқ солмадим, ҳаммасига ўзим сабабчиман», деб остонамиздан ҳатлаб киришга юзи чидамайди шўрликнинг. Олиб-сотарликка, мол-дунёга муккасидан кетган хотини билан зўрға муросаю-мадора қилиб юрибди. Хуллас, улардан умидвор бўлиш қийин.

- Майли, Қодиржон ака, улар ўз кунларига омон бўлишсин. Ўрталарида бола бор. Муросалари бузилмасин. Оиласида бирор кори-ҳол бўлса бунга ойижонимизнинг юраги бардош беролмайди. Ёрдам беришмаса ҳам майли, тинч бўлишсин...

Бир муддат эр-хотин жим қолишди. Кутилмаганда Замира тикишини тўхтатди. Ниманидир эслаб шахд ўрнидан турди-да қўшни хонага кириб кетди. Орадан сал фурсат ўтмай мўъжазгина қутичани келтириб эрининг олдига қўйди. Қодиржон ҳайрон бўлиб қутичага қаради:

- Нима бу? Ие; ойимнинг тўйимиз куни сенга берган ёдгорлик узуги-ку.

- Ҳа, мен буни Иродангизга атагандим. Вақти соати билан унга бошқасини олиб берармиз. Сотиб пулини ишлатиб турайлик. Бировдан қарз олмаганимиз маъқул. Йўқ деманг. Агар шундай қилсак, ойимизга буни совға қилган раҳматлик дадамизнинг ҳам руҳлари шод бўладику?

Қодиржон хотинининг раъйини қайтара олмади...

* * *

Орадан икки ойча вақт ўтди. Бугун Меҳри холанинг соғайиб, кўзлари очилиб шифохонадан чиқадиган куни. Қодиржон билан Замира Меҳри холани олиб келишгани шифохонага кетишган. Қизлари Ирода дастурхон тузатиш билан банд. У гул кўтариб кириб келган кеннойиси - Назокатхонни шодланиб кутиб олди-да, ухлаб қолган жажжи жиянчасини кеннойисининг қўлидан олиб нариги хонага ётқизиб чиқди.

- Амакимлар қанилар, кеннойи?

- Улар бизни кўчада қолдириб, ойимларни бирга олиб келаман, деб машинасида шифохонага кетдилар.

Ироданинг кўзи гулларни идишга жойлаётган Назокатнинг бармоғидаги узукка тушди:

- Вой, жуда чиройли экан, муборак бўлсин. Амаким олиб бердиларми?

- Ҳе, амакингизнинг топгани машинасидан ортмайди. Ўзимнинг савдо-сотиғимдан қўймасин. Ҳа, ишонмаяпсизми, Иродахон, ҳайрон бўлиб қолдингиз?

- Йўқ, нега энди, ишонаман. Опамларда ҳам худди шундай узук бор эди. Жуда ўхшар экан...

- Шундайми? Замира опамларнинг таққанини ҳеч кўрмаган эканман-да.

- Ҳа, айтишларича опамлар янги келинлигида уни бир-икки мартагина таққан экан. Яқинда сотиб юборганлар.

- Йўғ-е, шундай ноёб хазинани-я?! Кимга сотган эканлар? Нима учун?

- Кимгалигини билмайман-у, лекин пул зарур бўлиб қолиб, ойимнинг узукни сотиш ҳақида заргар қўшнингизнинг хотини - Сабоҳат сатанг билан бир-икки марта телефонда гаплашганлари эсимда.

Назокат сергакланди:

- Тавба, ойингизга бунча катта пул нега керак бўлиб қолдийкин? Бундан адангизлар хабардормидилар?

- Ҳа, албатта. Пул эса бувимнинг кўзларини даволашга зарур бўлиб қолувди. Узукни сотишдан бошқа илож қолмаганди-да.

Назокатнинг артаётган вазани қўлидан тушириб юборишига сал қолди. У Иродага сир бой бермасликка уринди: «Ё тавба, буёғи қандай бўлди? Тоза нарса экан, бегона бўлмасин, деб қўшниси Сабоҳат сатанг унга қўярди-қўймай тиқиштирган узук наҳотки Замирахонники бўлса? Ҳа, эсладим: қўшниси гап орасида, «Эгаси ҳам сизга бегона эмас, хавотир олманг», деб қўшиб қўйгани бежиз эмас экан-да, Э, худо нима деган одам бўлдим энди? Ўз овсиним, қариндошларим пулга муҳтож бўлиб сотган нарсага, шунча мол-дунё, қўша-қўша тилла узуклар етмагандай, эгалик қилиб ўтирсам. Узукни Замира таниб қолса, айниқса бу воқеа қайнонамнинг қулоғига етиб борса нима деган одам бўламан. Даволатишга қарашиш ўрнига»...

Назокатнинг хаёллари айқаш-уйқаш бўлиб кетди. Унинг ранг-рўйи докадек оқариб кетганди. У виждон азобидан тўлғанарди.

Яхшиямки ёнидаги Ирода юмушлар билан банд бўлиб Назокатнинг аҳволини сезмади. Назокат бармоғидаги узукни шоша-пиша чиқариб олиб чўнтагига яширди. Шу лаҳзада даҳлиздан олағовур эшитилди: уйга фарзандлари, қариндошлари қуршовида Меҳри хола кириб келаётганди.

* * *

Меҳри хола кириб келиши билан Қодиржоннинг торгина уйи улкан тўйхонага айланиб кетди. Ҳамма кўзлари очилиб соғайиб, уйга файз киритиб ўтирган Меҳри холага парвона. Барчанинг кўзида ёш, лабида табассум. Кимдир исириқ тутатиш билан овора. Ирода меҳмонлар атрофида гирдикапалак. Қувончидан ўзини қўярга жой тополмаётган Замира эса ошхона билан меҳмонхона ўртасида қатнаб туни бўйи мижжа қоқмай тайёрлаб чиққан тансиқ таомларини пешма-пеш дастурхонга таширди...

Назокат ҳамманинг Меҳри хола билан оворалигидан фойдаланиб оҳиста ошхонага кирди-да, овқат сузишга ҳозирланаётган овсинига яқинлашди:

- Замирахон опа, сиз фақат ойимизнигина эмас, балки мол-дунё сўқир қилган менинг ҳам кўзимни очдингиз. Сиздай бағрикенг, оқила овсиним борлигини билмай юрган эканман. Мени кечиринг. Энди мана бу омонатингизни олиб қўйинг. Илоҳим, ўзингизга буюрсин, опажон...

Назокат овсинининг қўлига оқ рўмолчага ўралган ниманидир тутқазди-да, кўзида жиққа ёш билан уни бағрига босди.

Ҳеч нарсага тушунмай, лол бўлиб қолган Замира ошхонадан шошилиб чиқиб кетаётган Назокатнинг ортидан бир зум қараб турди-да рўмолчадани очди ва Меҳри холанинг кўзларига қайта нур бағишлашга сабабчи бўлган ўзининг ўша ёқут кўзли узугни кўрди...

Юсуф МУҚИМБОЕВ.

Реклама ва эълонлар
136-09-25

Тошкент Давлат Юридик институти қошидаги

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ

2000-2001 ўқув йили учун танлов асосида

қабул эълон қилади.

Академик лицейга ўрта умумий таълим ва махсус мактабларнинг 9-синфини битирган ўқувчилар танлов асосида қабул қилинади.

Ҳужжатлар 2000 йилнинг 20 июнидан 31 июлигача қабул қилинади.

Академик лицей ўрта махсус маълумотли ижтимоий- гуманитар йўналишдаги мутахассислар тайёрлайди.

Ўқиш муддати 3 йил.

Синовлар она тили ва адабиёт, тарих (ҳуқуқ), хорижий тиллардан 1 дан 15 августгача бўлиб ўтади.

Академик лицейда она тили ва адабиёт, тарих, ҳуқуқ, хорижий тил ва информатика фанлари чуқурлаштирилган дастурлар асосида ўқитилади.

Машғулотларни Тошкент Давлат Юридик институтининг тажрибали профессор, доцент ва олий тоифали ўқитувчилари олиб борадилар.

Академик лицей талабалари ўқишни Олий ўқув юртида давом эттиришга тайёрланади. Битирувчиларга ўрта махсус маълумотлик диплом берилади. Республика ва вилоят олимпиадалари ғолиблари, халқаро олимпиада иштирокчилари Академик лицейга танловсиз қабул қилинадилар.

Лицейга кирувчилар Қабул ҳайъатига қуйидаги ҳужжатларни тақдим қиладилар:

1. *Таълим муассасаси раҳбари номига ариза;*
2. *Маълумоти тўғрисидаги ҳужжатнинг асл нусхаси;*
3. *Ҳудудий касб-ҳунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис маркази тавсияномаси;*
4. *Доимий яшаш жойидан берилган маълумотнома;*
5. *086-У шаклидаги соғлиғи тўғрисида маълумотнома;*
6. *3х4 ўлчовли 4 дона сурат.*

Манзилимиз: Тошкент шаҳар, Юнус-Обод тумани, Марказ 5, 88-уй.
(Мўлжал: «Ширин» кафесининг ортида, «Буревестник» спорт мажмуаси ёнида).
Телефон: 35-43-39.

3064

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси раҳбарияти ва котибияти котибият умумий бўлимининг мудири Г. Р. Ҳакимовага онаси

ЗЕБИХОН аянинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор қиладилар.

Ўзбекистон Республикаси энергетика ва электрлаштириш вазирлиги тиббий санитария қисми жамоаси бош шифокор

Шукурхўжа ЗОКИРХЎЖАЕВнинг

бевақт вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитаси жамоаси қўмитанинг бош иқтисодчиси Жаҳонгир Раззоқовга падари бузруквори

АБДУМАЛИК отанинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Миробод туман Халқ банки бўлими жамоаси Тошкент шаҳар Халқ банки бошқармаси бошлиғи Адҳам Миразизович Ҳайдаровга волидаи муҳтарамаси

Анор Фозиловна ҲАЙДАРОВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Ўзбекистон телерадиокомпанияси раҳбарияти Ю. Ражабий номли «Мақом» ансамблининг мусиқа раҳбари Темур Маҳмудовнинг волидаи муҳтарамаси

Ҳафиза ая ҲОЛМУҲАМЕДОВАнинг

вафот этганлигини билдириб, марҳуманинг оиласига чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент автомобил-йўллар институти ректорати ва жамоат ташкилотлари «Автомобилсозлик» факультети декани, профессор Шовкат Алимуҳамедовга ва ижтимоий масалалар бўлими бошлиғи Шамсиддин Алимуҳамедовга волидаси

ҚУМРИНИСО аянинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ҳурматли ишбилармон ва тадбиркор жаноблар!

РЕСПУБЛИКА КЎЧМАС МУЛК БИРЖАСИ

сиз, азизларни 2000 йил 20 июл куни соат 11.00 да Республика Биржалар Марказида ўтказиладиган навбатдаги аукцион савдосига таклиф этади.

Савдога қуйидаги автотранспорт воситалари ва кўчмас мулк объектлари қўйилади:

1. **ГАЗ-14 русумли,** давлат рақами 10 АС 643, 1982 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1050 000 сўм.*
2. **ГАЗ-13 русумли,** давлат рақами 10 АС 651, 1979 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 800 000 сўм.*
3. **ГАЗ-13 русумли,** давлат рақами 10 АС 650, 1972 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 850 000 сўм.*
4. **ГАЗ-13 русумли,** давлат рақами 10 АС 647, 1979 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 900 000 сўм.*
5. **ГАЗ-3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 376, 1988 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 750 000 сўм.*
6. **ГАЗ -3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 370, 1990 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 750 000 сўм.*
7. **ГАЗ -2402 русумли,** давлат рақами 94 66 ТНБ, 1976 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 200 000 сўм.*
8. **ЗИЛ-ПМ русумли,** давлат рақами 10 АА 931, 1987 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 850 000 сўм.*
9. **ГАЗ- 52 русумли,** давлат рақами 10 АА 947, 1987 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 750 000 сўм.*
10. **ЗИЛ ММЗ-4502 русумли,** давлат рақами 10 АА 935, 1988 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 950 000 сўм.*
11. **ИЖ-2715 русумли,** давлат рақами 35 09 ТНМ, 1987 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 150 000 сўм.*
12. **ИЖ- 2715 русумли,** давлат рақами 11 30 ТНА, 1987 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 120 000 сўм.*
13. **ГАЗ-5314 русумли,** давлат рақами 60 61 ТНН, 1988 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 775 000 сўм.*
14. **УАЗ- 3303 русумли,** давлат рақами 11 90 ТНА, 1988 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 120 000 сўм.*
15. **ГАЗ- 31029 русумли,** давлат рақами 10 UZ 059, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1200 000 сўм.*
16. **ГАЗ- 2410 русумли,** давлат рақами 10 АА 392, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 700 000 сўм.*
17. **ГАЗ- 2410 русумли,** давлат рақами 10 UZ 199, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 700 000 сўм.*
18. **ГАЗ-2410 русумли,** давлат рақами 10 UZ 073, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 700 000 сўм.*
19. **ГАЗ- 2410 русумли,** давлат рақами 10 АА 386, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 120 000 сўм.*
20. **ГАЗ- 2411 русумли,** давлат рақами 10 UZ 177, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 700 000 сўм.*
21. **УАЗ- 3741-01 русумли,** давлат рақами 10 AI 105, 1986 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 150 000 сўм.*
22. **ЛАБО русумли,** давлат рақами 00 05 ТНЗ, 1995 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 150 000 сўм.*
23. Тошкент шаҳар: Бектемир тумани, Ҳусайн Бойқаро кўчаси, 92-уйда жойлашган "Паркентсувқурилиш" трестига қарашли қурилишмонтаж бошқармасининг алоҳида биноси. Мазкур бино 1986 йилда қурилган, майдони 1464,7 м2. *Бошланғич баҳоси 4 млн. сўм.*
24. Тошкент шаҳри, Бектемир туманида жойлашган "Тошвилоятқурилиштранс" ассоциациясига қарашли омборхона бинолари. Эгаллаб турган майдони 6997 м2. Қурилиш майдони 432 ва 864 м2. *Бошланғич баҳоси 3911,8 минг сўм.*

Мазкур автомашиналар ва кўчмас мулк объектларига қизиқиши бор ишбилармон юртдошларимиз, ҳуқуқий ва жисмоний шахслар, хорижлик сармоядорлар Республика Кўчмас мулк биржасига мурожаат қилишлари мумкин.

Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри, "Бухоро" кўчаси, 10-бино.
Республика Биржалар маркази биноси, Республика Кўчмас мулк биржаси, 3-қават, 10-хона.
Телефонлар: 136-15-29, 136-28-75, ички: 153. Факс: 136-06-17.

АЗИЗЛАР! Республика Кўчмас мулк биржаси Сизларга аукцион савдосига қўйилган қуйидаги автотранспорт воситаларининг савдодан олинганлигини маълум қилади:

1. **ГАЗ 3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 364, 1987 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 900 000 сўм.*
2. **ГАЗ 3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 356, 1992 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1 100 000 сўм.*
3. **ГАЗ 3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 327, 1986 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1000 000 сўм.*
4. **ГАЗ 3102 русумли,** давлат рақами 10 UZ 119, 1994 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1 150 000 сўм.*
5. **ГАЗ 31029 русумли,** давлат рақами 10 UZ 065, 1995 йилда ишлаб чиқарилган автомашина. *Бошланғич баҳоси 1 250 000 сўм.*

3068

«ХАЛҚ СЎЗИ» «НАРОДНОЕ СЛОВО»

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Аббосхон УСМОНОВ

Таҳрир ҳайъати:
Э. БОЛИЕВ (масъул котиб — «Халқ сўзи»),
М. ЕГОРОВ (масъул котиб — «Народное слово»),
Ш. ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Халқ сўзи»),
С. ЗИНИН,
М. МИРАЛИМОВ,
С. МУҲИДДИНОВ,
Ш. РИЗАЕВ,
М. САФАРОВ,
Р. ФАРҲОДИЙ,
И. ХУДОЁРОВ,
И. ШОҒУЛОМОВ,
О. ҚАИПБЕРГЕНОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Народное слово»),
Ў. ҲОШИМОВ.

БЎЛИМЛАР:
Ижтимоий-сиёсий ҳаёт — 133-57-34;
Ҳуқуқ — 136-07-94;
Иқтисодиёт — 136-36-65; 132-10-65
Маънавият ва маърифат — 136-35-60;
Хатлар — 136-29-89, 133-07-48;
Фан, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий масалалар — 132-12-08;
Ахборот, спорт ва ҳарбий-ватанпарварлик — 133-78-92;
Халқаро ҳаёт — 132-11-15;
Котибият — 133-10-28;
Эълонлар — 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00001
Буюртма Г — 516, 22228 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2

Газета PENTIUM-II mmx компьютерида терилди ҳамда операторлар С. ЛУКИН ва Ж. ТОҒАЕВ томонидан саҳифаланди.

Навбатчи котиб — Ю. ҲАМИДОВ.
Навбатчи муҳаррир — М. САФАРОВ.
Навбатчи — Э. МАВЛОНОВ.
Мусаҳҳиҳ — Ш. МАШРАББОЕВ.

• МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Таҳририятда ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00
топширилди — 20.10

1 2 3 4 5 6